№ 167 ԿԻՐԱԿԻ, 1 ՕԳՈՍՏՈՍԻ

1910

ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԿԻՐԱԿԻ, 1 ՕԳՈՍՏՈՍԻ № 167

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն՛ լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

Իշխանութեան թոյլտուութեամբ
Այսօր, կիրակի, օգոստոսի 1-ին, Կարապետեան տղայոց դպրոցի դահլիճում
ԲԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑԸ
կը դասախօսէ ԽՈԼԵՐԱՅԻ մասին։
Դասախօսութեան ընթացքում մոգական լապտերով ցոյց կը տրվեն զանազան պատկերներ։
Սկիզբն է երեկոյեան $7^1/_2$ ժամին։ Մուտքը ձրի է։
(առ.) 892. 1—1

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԸՆԿ. „ՇՈՒԿԵՐՏ և ԿՈՄ.“ ԹԻՖԼԻՍԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ
Պետերբուրգի «ՍԻՄԷՆՍ և ԳԱԼՍԿԷ» ռուսական էլեքտրո-տեխնիկական գործարանների ակց. ընկ., Բեռլինի «ՍԻՄԷՆՍ և ԳԱԼՍԿԷ» ակց. ընկ., Բեռլինի «ՍԻՄԷՆՍ ՇՈՒԿԵՐՏ-ՎԷՐԿԷ» ակց. ընկ., Կոլօմնի մեքենագործական ընկ. եւ Եղբ. «ԿՐՕՍՍԼԷՅ» անգլիական գործարանի ներկայացուցիչներ։

ԷԼԵԿՏՐՈՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ — Դինամօ-մեքենաներ, էլեքտրաշարժիչներ ամեն տեսակ և ույժի մշտական և փոփոխ էլեքտր. հոսանքի համար։ Էներգիայի յանձնումն որոշ հեռաւորութեան վրա։ Քաղաքներ և մասնաւոր ձեռնարկութիւններ լուսաւորելու համար կենտրոնական կայարանի սարքումն։ Տրանսֆորմատորներ։ Օդամղիչներ ամեն տեսակ նպատակի համար։ Օզոնի օդամղիչներ։

ԷԼԵԿՏՐ. ՃԱՆԱՊԱՐՀՆԵՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ — Մշտական և փոփոխվելիք լուսաւոր. համար մէկ և հրազմաֆազ հոսանք։ Երկաթուղային ազդանշան։

ՀԵՌԱԳՐԻ ԵՒ ՀԵՌԱԽՕՍԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ — Անթել հեռագիր։ Հեռագրական ապարատներ։ Ամեն տեսակ հեռախօսներ։ Վտանգազուշ ազդանշան գործիքներ։

ԼԱՄՊԱՆԵՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ — ԱՂԵՂՆԱՁԵՒ լամպաներ՝ ուչագրաւ և սովորական։ Տնտեսական լամպաներ „ՏԱՆՏԱԼ“ և „ՄԻ-ՊԱՏՐՕՑՖԱՅՆ ԼԱՄՊԱՆԵՐ“։ Լամպաներ ածխային թելով։

ՊԵՀԵՍՏՈՒՄ կան՝ դինամօ-մեքենաներ, էլեքտրաշարժիչներ, հաղորդիչներ, զանազան տեսակ նիւթեղէններ էլեքտրական կառուցուածքների համար և այլն։
ՊՐԷՅՍ-ԿՈՒՐԱՆՏՆԵՐԸ եւ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ուղարկվում են ըստ առաջին պահանջման։
Տէլէֆօն № 533. Հասցէն հեռագիրների համար՝ Шукертъ, Тифлисъ.
(կ.) առ. № 1. 433. 26—9

Թիֆլիսի Ժողովարան
ԱՄԱՌԱՅԻՆ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ՇԱԲԱԹ
✦ տեղի կունենայ ✦
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ
ՁՈՐՍ ԵՐԵԿՈՅԹ
Ուրբաթի օրերը՝ ԼԱՐԱՆՈՒԱԳ ԽՈՒՄԲ, ՍԱԶԱՆԴԱՐ, ՊԱՐԵՐ։
Հինգշաբթի և շաբաթ օրերը՝ ԼԱՐԱՆՈՒԱԳ ԽՈՒՄԲ։
Կիրակի օրերը՝ ՍԻՆԵՄԱՏՕԳՐԱՖ և ՍԱԶԱՆԴԱՐ։
Հիւրերը՝ անդամների յանձնարարութեամբ՝ մուտքի համար վճարում են—տղամարդիկ 1 ռուբ., կանայք 50 կ.։
ԱԶԴ.—Երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը՝ երեկ. ժամը 6—8-ը՝ երեխաների համար—ՊԱՐԵՐ։
(կ.) առ. 729. 0—8

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ԱՆՈՒԱՆ
ԺՈՂՈՎՐԴ. ՆԵՐԿԱՅԱՑ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՂ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵԿՑԻԱ.
Այսօր, կիրակի, օգոստոսի 1-ին
Հայոց Դրամ. Ընկ. Թատերասէրների խումբը կը ներկայացնէ Մօլիէրի
ԴՕՆ-ԺՈՒԱՆ
Կոմէդիա 5 գործողութեամբ, թարգմ. Ա. Մանդինեանի
Սկիզբն է ճիշդ $8^1/_2$ ժամին երեկոյեան։
Վերջը՝ ոչ ուշ քան 12 ժամը։
Տեղերի գները 4-ից մինչև 50 կոպէկ։
Հերթ. կարգադրիչներ՝ Երիցեան Թումանեան
(առ.) 886. 1—1

ԹՈՒՐՔԱՀԱՅԵՐԻ ԵՐԿՊԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կ. Պոլսում և Թիւրքիայի մի քանի կենտրոններում չեն հանդարտվում մտքերը եկեղեցիներում միտինգներ անելու խնդրի վերաբերմամբ։

Ցաւալի և շատ ցաւալի է, որ յուզմունքները չեն սահմանափակվում հասարակ բանակռիւներով և վիճաբանութիւններով, այլ ընդունում են շատ սուր կերպարանք և տեղ-տեղ արտայայտվում են ծեծի և նոյնիսկ սպանութեան դէպքերով։

Իսկ կա՞յ արդեօք մի էական ժողովրդական դատ, մի կարևոր հասարակական կարիք, մի խոշոր ազգային շահ, որի համար տեղի ունեն այդ իրարանցումները։

Ոչ։

Եթէ. օրինակ, հայ ժողովրդի ներկայացուցիչները, չափազանց վրդովված Ադանայի կոտորածից կամ նրա նման քստմնելի մի դէպքից, պահանջ զգային իրանց վիշտը արտայայտելու ու իրանց մորմոքի ձայնը լսելի անելու և ցանկանային բացված տեսնել եկեղեցու դռները մի այդպիսի խոր ազգային կսկիծի զգացմունքին արտայայտութիւն տալու՝ մենք դա հասկանալի կը գտնէինք։ Եւ եթէ քաղաքական փափկանկատ հանգամանքները ստիպէին մարդկանց հաշտվել արգելքի հետ, բայց և այնպէս բոլորի համար պարզ կը լինէր, որ այդտեղ դրված է ազգային վշտի և ազգային աղէտի մի խոշոր խնդիր։

Մի ուրիշ օրինակ։

Եթէ հայ ժողովրդի ներկայացուցիչները, նկատելով, որ ոտնձգութիւններ են անվում և մեքենայալարութիւններ են սարքվում սահմանափակելու հայոց ազգային ժողովի իրաւունքները, հայ դպրոցների ինքնավարական արտօնութիւնները, խախտվում են հայ գիւղացու հողային ապահովութեան հիմունքները, և եթէ այդ առիթով նրանք ցանկանային համախմբումներ ունենալ ուր հնարաւոր է և ի միջի այլոց եկեղեցիներում՝ մենք նոյնպէս հասկանալի կը գտնէինք մի այդպիսի վարմունք։

Մենք կարող էինք թւել դարձեալ մի քանի կարևոր կէտեր, որոնք կարտայայտէին ազգային և հասարակական շահերի խտացումներ և կարող էին առարկայ լինել հանրային զգացմունքների արտայայտութեան։

Ներկայ դէպքում այդպիսի հարցեր չեն դրված քննութեան և խորհրդակցութեան համար։

Էական, համազգային շահ և դատ չը կայ դրված սեղանի վրա։

Դա է տարօրինակութիւնը։

Եկեղեցիներում ժողովներ և միտինգներ անելու պահանջը այժմ կատարվում է Թիւրքիայում այնպիսի ուժգնութեամբ, այնպիսի եռանդով, այնպիսի թափով, որ բացատրելի կը լինէր, եթէ նոյնանիշ և համապատասխան կերպով հրապարակի վրա դրված լինէին չափազանց կարևոր և հրատապ խնդիրներ։

Եւ ահա ժողովներ կազմելու պահանջի այդ ներքին անբովանդակութիւնը, այդ տարամերժ բնաւորութիւնն է, որ մթնացրել է խնդիրը և խառնել իրաւասութեան և խելացիութեան սահմանները միմեանց հետ։

Մի՞թէ առաջները երբ և իցէ հայ եկեղեցական վարչութիւնը արգելքներ է դրել հայ համայնքի առաջ եկեղեցի յաճախելու և եկեղեցում իր ազգային էական խնդիրների մասին խօսելու, խորհրդակցելու։

Այդպիսի արգելքներ դնելու տեղիք չէ եղել։

Ինքը համայնքը և առանձին անհատները ինքնաբերաբար ըմբռնել են թէ ինչն է յարմար և ինչը անյարմար եկեղեցիների համար։

Եւ այդպէս էլ պէտք է լինի ամեն մի հասարակութեան համար, որ ինքն իրան գիտէ կառավարել, ինքն իրան զսպել և ծանր պատասխանատուութիւններ չը ստեղծել ուրիշների համար։

Կ. Պոլսում վերջին տարիները յաճախակի ժողովներ եղան ամեն մի փոքր ի շատէ յարմարաւոր տեղում և նոյնպէս եկեղեցիներում։ Բայց ահա մի օր հասարակութիւնը տեսաւ, որ այդ ժողովները չափազանց պատասխանատու և փափկանկատ խնդիրներ են շօշափում և այնպիսի որոշումներ են կայացնում, որոնք պաշտօնական և միջազգային բնաւորութիւն են կրում։ Եւ զարմանալի չէ, որ հասարակութեան խաւերը սկսեցին վրդովվել և անհանգստանալ։

Եթէ այդպիսի որոշումներ կայացնողը լինէր ազգային ժողովը, նա և կը լինէր իսկական պատասխանատուն և հասարակութիւնը կը գիտենար ումից հաշիւ պահանջել նրա արած քայլերի համար։ Բայց այդպէս չէր եղել դրութիւնը։ Որոշումներ կայացնողները բոլորովին մասնաւոր անհատներ էին, իսկ նրանց փոխարէն պատասխանատուն ազգային վարչութիւնն էր, եկեղեցու հետ կապված առեաններն էին, ամբողջ հասարակութիւնն էր։

Եւ ահա ծագեց հարց—սահմանափակել այդ ժողովները, կարճել եկեղեցիներում գումարվող այնպիսի համախմբումները, որոնք շօշափում են քաղաքական հարցեր։

Անշուշտ ամեն մի սահմանափակում ծանրութիւն է հասարակութեան համար. բայց երբ մի հասարակութեան մէջ կան անհատներ և համախմբումներ, որոնք ի չարն են գործ դնում հասարակական կարծիքի և իրաւասութեան անունը և այդ անունով որոշումներ են կայացնում չափազանց պատասխանատու բնաւորութեամբ, այն ժամանակ հասկանալի է, որ խնդիր է ծագում միջոցներ ձեռք առնելու, որ հասարակական կարծիքը չը կեղծվի, որ պատահական ժողովների անունից յայտարարութիւններ չանվեն։

Մենք նոյնպէս չէինք ցանկանայ, որ համայնքը սահմանափակումների ենթարկվէր իր իրաւունքների վերաբերութեամբ. բայց այս րոպէին ամենէին կարևոր չէ այդ իրաւունքների պաշտպանութեան հարցը, այլ այն, թէ ինչու հասարակութիւն կազմող անդամների մի ստուար մասը ամենևին հաշւի չէ առնում հասարակութեան տրամադրութիւնը, չէ ուզում գործել ազգային օրինական ինքնավարական մարմինների միջոցով և այնպիսի զարտուղի միջոցների է դիմում, որ տխուր անհրաժեշտութիւն է զգացվում սահմանափակումների առաջարկներ և կարգադրութիւններ անել։

Եթէ Կ. Պոլսի և Թիւրքիայի միւս տեղերի այն հայերը, որոնք անկեղծ ջատագով են հասարակութեան լայն իրաւունքների անխախտելիութեան, ցանկանում են իսկապէս այդ իրաւունքները զոհած և զիջած չը լինեն, թող իրանք կանխեն որոշում կայացնելու այն մաքով, թէ նրանք համարում են ներկայ րոպէին անյարմար համագումարներ կազմելու եկեղեցիներում և դադարեցնում են այդպիսի ժողովները իրանց կամքով և ցանկութեամբ։

Ոչ մի հասարակութիւն չի ցանկանայ, որ իր իրաւունքները սահմանափակվեն։ Եւ եթէ Թիւրքահայերի մեծագոյն մասը ներկայումս համաձայն է սահմանափակումներ մտցնելուն, այդ այն պատճառով է, որ կան տարրեր, որ ամենևին մտադիր չեն յարգել հասարակական տրամադրութեան և մտածողութեան արդի դրութիւնը, մինչդեռ գործում են այդ հասարակութեան անունով։

Յիշված ընդհարումները ապացոյց են մեր հասարակական մարմնի մէջ գոյացած հիւանդութիւնների ներկայութեան։

Էական դատ չը կայ, հասարակական կարիքի ձայն չը կայ, ազգային շահերի խնդիր չը կայ, իսկ հասարակութեան մէջ յուզմունքները չեն վերջանում։

Դա ցաւալի և տխուր մի երևոյթ է։

Հասարակական բարիք ցանկացողը ներկայումս պէտք է խուսափի այնպիսի համագումարներ կազմելուց, որոնք անգաղափարական լինելով հանդերձ, միևնոյն ժամանակ առիթներ են ընծայում նոր ընդհարումներ առաջ գալուն։

Ույժեր փորձելու և չափելու ժամանակ չէ։

Կարող են վտանգվել աւելի խոշոր շահեր և էական գործեր։

Թիւրքահայերը պէտք է վերջ տան իրանց ներկայ անգաղափարական և եղբայրադաւ ընդհարումներին։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետերբուրգ, 30 յուլիսի

Գահաժառանգի ծննդեան օրը Պետերհօֆի ստորին պալատում Գահաժառանգին ներկայացան և բարձր ունեցան շնորհաւորել Նորին Բարձրութեանը շէֆական զօրամասերի պատգամաւորութիւնները։

Ալէքսանդրիա ամարանցի եկեղեցում մատուցվեց պատարագ, որին ներկայ էին Կայսրը, Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդորովնան Գահաժառանգի և Օգոստափառ Երեխաների հետ։ Պատարագին Գահաժառանգը ընդունեց հաղորդութիւն։ Պատարագից յետոյ Ֆերմերի պալատում կայացաւ Բարձրագոյն նախաճաշ։ (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ, 30 յուլիսի

Գահաժառանգի ծննդեան օրը Պետերբուրգի Հեռագրական Գործակալութիւնը ստացել է Ռուսաստանի զանազան քաղաքներից հեռագիրներ կատարված գոհացողական մաղթանքների, զօրահանդէսների և հրավառութիւնների մասին։ (Հ. Գ.)

Խարկով, 30 յուլիսի

Պրոֆէսոր Րէյնը Լոնդոնից ստացաւ հետևեալ հեռագիրը Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորովնայից.

Անկեղծօրէն ցանկանում եմ ձեզ եւ ձեր բոլոր ընկերակիցներին բարի ճանապարհ, առողջութիւն եւ լիակատար աջողութիւն ձեր պարտականութիւնները կատարելու ժամանակ։ (Հ. Գ.)

Լոնդոն, 30 յուլիսի

Ֆելդմարշալ Րօբէրտսի առաջնորդութեամբ յատուկ պատգամաւորութիւնը առաջիկայ չորեքշաբթի ուղեւորվում է Պետերբուրգ։ (Հ. Գ.)

Ֆրանկֆուրտ-Մայնի վրա, 30 յուլիսի

Քաղաքային հիւանդանոցի լաբորանում պրոֆ. Գէրցգէյմերը բազմամարդ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

XVIII ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԿՈՆԳՐԷՍ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

IV

Ստոկհոլմ, 4 օգոստոսի (ն. տ.)

Այսօր ժամը 4-ից սկսած (կ. յ.) մինչև երեկոյեան ժամը 11-ը կոնգրէսի անդամները Ստոկհոլմի ազգաբնակութեան ընդհանուր հաւակրական ցոյցերի առարկայ եղան։

Զը գիտեմ յիշե՞լ եմ թէ ոչ նախորդ նամակներումս, որ կոնգրէսի բացման օրից մայրաքաղաքի բոլոր նշանաւոր փողոցները, կամուրջները, հրապարակները, հասարակական և պետական հաստատութիւնները զարդարված են գոյնզգոյն, պետական և միջազգային դրօշակներով ի պատիւ խաղաղութեան կոնգրէսի։

Այսօր կոնգրէսի անդամները հրաւիրված էին մի մեծ բանկէտի Ստոկհոլմի շրջակայ կուրորտներից մինը՝ Սալցբադէն։ Ժամը 4-ին երկու մեծ նաւեր, զարդարված դրօշակներով, մօտ 600 հոգի առան և ճանապարհ ընկան։ Ամբողջ երկու ժամ տևեց նաւարկութիւնը. շուէդական ամարանոցները, շրջակաները զարդարված էին դրօշակներով, պտտում էին նաւակներ և հասարակութիւնը, տղամարդ և կին, մանաւանդ երիտասարդութիւնը, խռնված ծովափերի վրա՝ կեցցէ, ուռա աղաղակներով և թաշկինակներով ողջունում էր կոնգրէսիստներին։

Արդարև՝ սքանչելի տեսարան էր, մանաւանդ երեկոյեան, երբ նոյն նաւերը վերադառնում էին և երբ նաւերից արձակված գունաւոր էլեքտրական լոյսը, լուսաւորելով ողջունող հասարակութիւնը և բնութեան հիանալի տեսարանները, ստեղծել էր մի կախարդական աշխարհ։

Բանկէտին մասնակցում էին 600 հրաւիրեալներ և հիւրասիրութիւնը հիանալի էր. միայն՝ ոգելից ըմպելիքներ չը կային, այլ զովացուցիչ։

Ճառերը արտասանվեցին բացօդեայ, աշխարհիս գրեթէ բոլոր լեզուներով։ Մի շուէդացի պրօֆէսոր ողջունեց կոնգրէսիստներին շուէդերէն, դանիերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, անգլիերէն, իտալերէն, սպաներէն, ռուսերէն, չեխերէն, լեհերէն, ֆինլանդերէն և ցաւ յայտնեց, որ չը գիտէ նաև հայերէն, ողջունելու հայ խմբագիր՝ Հ. Առաքելեանին։

Ճառերի մէջ նշանաւոր եղան Դը-Գուբերնատիսի, ֆինլանդական սենատոր Միխէլինի, Շարլ Րիշէի, բելգիական սենատոր Լաֆոնտէնի և չինական պատգամաւորի ճառերը։

Սենատոր Միխէլինը, որի հետ այդ օր ծանօթացայ, վերին աստիճանի տպաւորիչ դէմքով և յարգանք ազդող մի անձնաւորութիւն է։ Երբ նախագահը յայտնեց, որ խօսքը պատկանում է սենատոր Միխէլինին և երբ սա երևաց ամբիոնի վրա, ամբողջ հասարակութիւնը ի նշան յարգանքի վերցրեց գլխարկները և ողջունեց։

Միխէլին ասաց, որ եթէ բոլոր ազգութիւնները այսօր այստեղ ողջունում և իրանց երախտագիտութիւնն են յայտնում շուէդական ազգին, այդ պարտականութիւնը ամենից առաջ ընկնում է ֆինլանդական ժողովրդի վրա, որ կապված է հոգևոր-մտաւոր-բարոյական սերտ կապերով շուէդական ազգի հետ։ Ամբողջ 6 դար, սկսած 13-րդ դարից, ֆինլանդական ազգը, կազմելով մի քաղաքական միութիւն Շուէդիայի հետ, ապրել է նրա լուսաւոր օրէնսդրութեամբ, նրա մտաւոր և բարոյական կեանքով։ Միայն վերջին 100 տարին է, որ նա բաժանվել է, բայց Շուէդիայի բարոյական-մտաւոր և հոգևոր ազդեցութիւնը դեռ զօրեղ կերպով շարունակվում է և ոչ մի բռնութիւն, ոչ մի ակտ չէ կարող արմատախիլ անել ֆինն ժողովրդի սրտից այդ ազդեցութիւնը։

Կոմս Գուբերնատիսը հրաւիրեց կոնգրէսիստներին եկող տարի գնալ յուբիլէնական Հռոմը՝ կնքելու համաշխարհային եղբայրութեան և համերաշխութեան դաշն։

Չինացի պատգամաւորը յայտնում է, որ չինական ազգը զարթնել է դարաւոր սառըւթիւնից և իր ազգային արժանիքի գիտակցութիւնն ունի. նա խաղաղասէր ժողովուրդ է և այդ 400 միլիոնաւոր ժողովուրդը կարող է անհագին ծառայութիւններ մատուցանել խաղաղասիրական շարժման, եթէ միայն եւրոպական պետութիւնները հանգիստ թողնեն նրան։

Գերմանական խաղաղասիրական ընկերութիւնների փոխ նախագահ Ումֆրիդ իր երկար ճառի մէջ, ողջունելով զանազան ազգերի ներկայացուցիչներին, առանձնապէս շեշտեց Թիֆլիսից եկած հայ խաղաղասէր՝ Հ. Առաքելեանի մասնակցութեան վրա, ողջունեց հայ ժողովրդի խաղաղասիրական ձգտումը և ցաւ յայտնեց, որ գերմանական ժողովուրդը չը կարողացաւ իր ժամանակին, ինչպէս հարկն էր, աջակցութիւն ցոյց տալ հայկական հարցի լուծման, որոշ քաղաքական խոչընդոտների պատճառներով։

Նախագահ բարօն Բօնդը յայտնեց ինձ, որ ես կարող եմ ողջունել կոնգրէսը հայերէն, եթէ կայ գոնէ մի այլ հայ անդամ։ Բայց որովհետև չը կար, ես պէտք է բաւականանայի միայն ֆրանսերէն շնորհակալութիւն յայտնելով շուէդական ժողովրդին իր հիանալի հիւրասիրութեան համար։

Պէտք է ասեմ սակայն, որ ես սխալվում էի, կարծելով թէ միակ հայը այդ բանկէտում ես էի։ Բանկէտից յետոյ, երբ արդէն վերադառնում էինք Ստոկհոլմ, ինձ եկաւ գտնելու Կարագաշը, որ Պետերբուրգից եկել էր մասնակցելու գէօլօգների միջազգային կոնգրէսին։

Եւ շատ ուրախացայ, որ մի հայ պէտք է մասնակցէ մի գիտնական կոնգրէսի, որ այս օրերս պէտք է կայանայ դարձեալ Ստոկհոլմում, և առիթ տայ շուէդական ազգին համակրութիւն յայտնելու հայ ժողովրդին իր կուլտուրական ձգտումների համար։

Այսօր Ստոկհոլմի մի այլ լրագիր դարձեալ մի յօդուած է նուիրել ինձ, իբրև հայ գրողի։

Հ. Առաքելեան

հասարակութեան առաջ կարդաց իր զեկուցումը Էրլիխի պրէպարատի գործադրութեան տուած հետևանքների մասին: Կան դիտողութիւններ 4000 դէպքերի մասին: 2000 պացիէնտների նկատմամբ կարելի է առանց վարանելու ասել, որ նրանք փրկվել են անխուսափելի կորուստից, մեռել են 4 հոգի միայն, որոնցից երեքինը կարելի է վերագրել նրանց ֆիզիկական ընդհանուր թուլութեան: Հակառակ լրագրական տեղեկութիւնների, Էրլիխը յայտնել է, որ իրան յայտնի չէ ոչ մի դէպք, որ հիւանդը՝ պրէպարատի գործադրութեան շնորհիւ՝ կորցրած լինի աչքի տեսողութիւնը կամ առհասարակ աչքացաւով հիւանդացած լինի: Պրէպարատի ներգործութիւնը վերջնականապէս պարզելու համար հարկաւոր է դիտողութիւններ անել առնուազը երկու տարվայ ընթացքում: (Հ. Գ.)

—

Սիմլա, 30 յուլիսի

Հաղորդվում է, որ դրութիւնը Տիբէտում բարելաւվում է, չին զօրքերի հոսանքը պակասում է: Այժմ այլևս անհրաժեշտութիւն չէ ներկայանում, որ բրիտանական զօրքերն անցնեն Տիբէտի սահմանները: (Հ. Գ.)

—

Մադրիդ.—Հռոմի պապը նամակով դիմել է սպանական թագաւորին և խնդրել, որպէս զի լօյալ վերաբերվի դէպի կաթօլիկները: Նա, ի միջի այլոց, յայտնում է, որ Սան-Սէբաստիանօյի ցոյցը տեղի չէ ունեցել իր՝ պապի անմիջական հրամանով: («Б.»)

—

Պետերբուրգ.—Ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութեան խորհուրդը հրաժարվել է յարգել Պետական Դումայի յարուցած միջնորդութիւնը՝ պատգամաւորներին երկաթուղիներով ճանապարհորդելու համար արտօնեալ տոմսակներ տալու մասին: («Б.»)

—

Խարբին.—Կամչատկայում սարսափելի սով է տիրում: Օգնութիւն հասցնող չը կայ: Բացի դրանից՝ ահագին թւով մարդիկ տեղացիներից հիւանդանում են բորոտութեամբ: («Б.»)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

Թէհրան, 30 յուլիսի

Ոստիկանութեան ճնշման տակ բազարները փակ են:

Մուստաֆա-ուլ-Մէմալիքը մէջլիսին առաջարկութիւն արեց հրաւիրել արտասահմանեան էքսպերտներ — եօթ ֆրանսիացու ֆինանսների մինիստրութեան համար, չորս շվէյցարացի ինստրուկտորների ժանդարմէրիայի համար, մի ֆրանսիացու և մի եգիպտացու արդարադատութեան մինիստրութեան համար, և իտալացիների՝ ոստիկանութեան համար: Մուստաֆա-ուլ-Մէմալիքը խոստացաւ շուտով մի նախագիծ ներկայացնել զօրքի համար ղեկավարներ հրաւիրելու մասին:

Պետական խնամակալ Ազիզ-ուլ-Մուլքը հրաժարական տուեց: (Հ. Գ.)

—

Թաւրիզ, 30 յուլիսի

Թաւրիզի ռուսաց զօրքի հրամանատարի և ռուսական գեն.-հիւպատոսարանի ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ հանդիսաւորապէս օծվեց զօրքի մեռած զինուորների գերեզմանատան մէջ կառուցված մատուռը:

Ապրանքատար աւտոմօբիլական երթևեկութիւնը զարգանում է հետզհետէ Ջուլֆայի և Թաւրիզի միջև. երթևեկում են ապրանքատար աւտոմօբիլ գնացքներ, որոնք միանգամից փոխադրում են 1200 փութ: Ճանապարհորդական աւտոմօբիլները միշտ էլ լի են լինում: (Հ. Գ.)

Ջուլֆա, 30 յուլիսի

Քաղաքից 20 վերստ հեռաւորութեան վրա կողոպտվել են Թաւրիզից պարսկական պօստով ճանապարհորդողները: Թղթակցութիւններին ձեռք չէ տրված: (Հ. Գ.)

—

Ուրմիա, 30 յուլիսի

Նահանգի արևմտեան մասի պաշտպանութիւնը նահանգապետը յանձնեց Թէմուր-բէկին և նրա խմբին. Նազլուչայ գիւղից հարկեր ժողովելը յանձնված է Թամիրզային: Երկուսն էլ յայտնի քիւրդ աւազակներ են, որ սարսափի մէջ են պահում ամբողջ նահանգը:

Նահանգապետի գործողութիւնները ընդհանուր դժգոհութիւն են յարուցանում:

Ուրմիայի լճի վրայի նաւագնացութեան ընկերութեան կառավարիչը հեռագրական հաղորդակցութիւն հաստատեց լճի և քաղաքի միջև: Այս ձեռնարկութիւնը, որի կարիքը վաղուց ի վեր զգացվում էր քաղաքում, կարևոր նշանակութիւն ունի լճի արևելեան ափի հետ կանոնաւոր հաղորդակցութիւն ունենալու համար:

Գիշերս Թէմուր-բէկի խումբը հրդեհեց քրիստոնեաների Աթամուսալու գիւղի բոլոր բերքը և երկրագործական գործիքները: Գիւղացիները ապրուստի միջոցներից զուրկ են: (Հ. Գ.)

—

Թէհրանից, յուլիսի 29-ին, «Т. Л.» լրագիրը ստացել է հետևեալ հեռագիրը.

«Զառամեալ խնամակալը տեղի ունեցած դէպքերով սաստիկ յուզված է: Նա յայտնել է, որ խնամակալ մնալ չէ ցանկանում: Նրան հաւանական փոխանորդ են համարում Սարդար-Ասադին:

«Քաղաքում ուժեղ խլրտումներ են նկատվում: Առևտուրը դադարել է: Ոչ մի կերպով կարելի չէ լինում համոզել խանութպաններին՝ շուկան բանալու: Բոլոր առևտրականները բաստ են նստել: Քաղաքում ուժեղ ագիտացիա է սկսված հայերի դէմ: Վերջիններիս կալուածները, խանութները և տները պահպանվում են ոստիկանական ույժերով:

«Ազգաբնակութիւնը վրդովված է Եփրեմի գործողութիւններով, որը թոյլ է տուել գործել ու վիրաւորել ընդհանուրին սիրելի Սաթթար խանին: Պահանջում են անմիջապէս ազատել կալանաւորվածներին: Չափազանց լարված տրամադրութիւն է տիրում: Խաղաղ հայերը գտնվում են երկիւղի ազդեցութեան ներքոյ:

«Այժմ պարզվում է, որ ֆէդայիների դէմ գործողութիւններ սկսելուց առաջ Եփրեմը աղերսել է Սաթթար խանին հնազանդվել և վայր դնել զէնքերը: Երբ բոլոր միջոցները սպառվել էին արդէն, Եփրեմը սկսեց յարձակումը: Ֆէդայիներն ու բախտիարները կռւում էին զարմանալի քաջութեամբ: Նրանցից շատերը ընկան գնդակացիրների տարափի տակ: Գերի են վերցված մօտ 700 հոգի: Եթէ Եփրեմը չունենար իր տրամադրութեան ներքոյ թնդանօթներ, գուցէ կռիւը բոլորովին ուրիշ վախճան ունենար:

«Շատ ֆէդայիներ բաստ են նստել թիւրքական դեսպանատանը Մաքզուլ-Ստանէի հետ միասին:

«Եփրեմին հեռացնելու պահանջները օրըստօրէ սաստկանում են»:

—

Մինչև այժմս Վլադիկավկազում ապրող յայտնի պրինց Դարաբ Շահ-Րուհ միրզան, ինչպէս հաղորդում են «Т. Л.» թերթին, թոյլտուութիւն է ստացել յուլիսի 31-ին ուղևորվելու Պետերբուրգ և բացատրութիւններ տալու արտաքին գործերի մինիստրութեանը վերջերս Պարսկաստանի Զէնջանի շրջանում տեղի ունեցած դէպքերին մասնակցելուն համար:

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

Կ. Պոլիս, 30 յուլիսի

Պաշտօնական օրգան «Թանինը» մի խիստ յօդուածով պարսաւանք է յայտնում բուլղարական կառավարութեան, Լօնդօնի բուլղարական միսսիայի հաղորդագրութեան համար՝ ի պատասխանի Թիւրքիայի բացատրութեան — Մակեդոնիայում տիրող կացութեան առիթով, անուանելով այդ միջամտութիւն Թիւրքիայի ներքին գործերին:

Սամսոնից եկած պատգամաւորները ներքին գործերի մինիստրութեան կարգադրութեամբ ձերբակալվեցին. Նրանք եկել էին բողոքելու նահանգապետ Կօֆաս էֆէնդիի դէմ:

Բասսօրում երևան հանվեց ժանտախտի մի դէպք:

Մօսսուլում Խամավէնդ ցեղի 400 բէդուիններ իրանց շէյխի առաջնորդութեամբ հպատակութիւն յայտնեցին, որի պատճառով ազատ արձակվեցին սկզբում ձերբակալված մի քանի շէյխերը:

Դրուզները մի քանի յարձակումներ գործեցին Բօսարակիշամ քաղաքի վրա, բայց զինուորները յետ մղեցին: Կառավարութիւնը Դամասկոսի նահանգապետին 120,000 պիաստր ուղարկեց դրուզներից վնասված Գաուրանի ազգաբնակութեանը բաժանելու համար: (Հ. Գ.)

ՊՈԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Կ. Պոլիս, 24 յուլիս

Տեղական թերթերը, այժմ, առհասարակ, սիւնակներ կը յատկացնեն մտրնդներու հարցին: Կան՝ որ կողմնակից են եկեղեցիներու դուռները փակ պահելու ժողովրդային գումարումներու առաջ, կան ալ որ Զմիւռնիայի դէպքին վրայ կը նային աւելի չէզոք մօքով և ցարդ լուսածներէն բոլորովին տարբեր նկատողութիւններ կընեն: Զմիւռնիայի «Պրօօդոս» թերթը, տեղին արիւնոտ դէպքը, բուն տեղին վրայ գրած, շատ մանրամասնութիւններովը կը տարբերի նոյնպէս մայրաքաղաքի կարգ մը թերթերէն:

Իսկ «Թանին» այժմու խմբագիրը, որ թերթը պիտի վարէ մինչև Հուսէին Ճահիդ բէյի Եւրոպայէ դարձը, մեր եկեղեցիներուն պաշտպանութիւնը կը ստանձնէ՝ իր ըմբռնումներու համաձայն: Մամուլի այն մասին կոչէ, որ աւելի ձախակողմեան կը համարուի, իրեն կը տրուի արդէն օրը օրին պէտք եղած պատասխանը: Եւ «Թանին» կառավարութեան միջամտութիւնը կը պահանջէ, առարկելով թէ պարտական է ան, ոչ բոլորովին եթէ դէպքերէն առաջ միջամուխ չըլլայ, կրնան Զմիւռնիայի մէջ պատահածի պէս անցքեր տեղի ունենալ և այնտեղ ինկած զոհերուն պէս ալ՝ զոհեր իյնալ: Կըսէ. «Ի՞նչ պիտի ընէ կառավարութիւնը, եթէ Զմիւռնիայի այդ երկու զոհերը, դատաստանին օրը, իրենց արիւնաթաթախ ձեռքը երկնցնեն և արդարութիւն պահանջեն գերագոյն դատաւորէն»: Բայց այդ տողերը գրողը, Բաբան-զադէ, օսմ. պարլամէնտի անդամ, երբեք մտքէն չանցուց, թէ Կիլիկիոյ մէջ կրակի, սուրի և թալանի մատնուած 30,000-է աւելի զոհեր ինչ տեսակ արդարութիւն պիտի պահանջէին օսմ. խորհրդարանէն, դահլիճէն ու արդարադատութենէն:

Մեր մամուլին մէկ մասը օրը օրին կը թարգմանէ «Թանին» և ուրիշներու այդ կարգի տեսութիւնները և կուտայ իր ընթերցողներուն:

Ինչ որ է, «բաց ու գոց» հարցով շատ աննախանձելի դրութեան մէջ են մեր գործերը, շնորհիւ ազգ. ընդհ. ժողովի:

Ընդհ. ժողովը երէկ նիստ գումարեց Ղալաթիոյ խորհրդարանի մէջ: Ներելի էր յուսալ, թէ Զմիւռնիայի դէպքը շարժառիթ պիտի ըլլար, որ ազգ. երեսփոխաններ կը փութային ներկայ գտնուելու, և, գոնէ այս անգամ, մեծամասնութեան հարց չէր ըլլար: Դժբաղդաբար, 67 թիւը չկրցաւ բարձրանալ 71-ի:

16 երեսփոխաններու կողմէ գրաւոր հարցապնդում տրուեցաւ մայր դիւանին, թէ վարչութիւնը, փոխանակ հայրապետական կոնդակին գործադրութիւնը յանձնարարելու, ինչպէս որ յայտարարուած է ընդհ. ժողովէն, շրջաբերականով մը կը հրամայէ փակել եկեղեցիները ռևիզէ գումարումի առջև: Այդ որոշումը ապօրինի էր, ուստի և կառաջարկուէր անյետաձգելի հրատարակել վարչութեան որոշումը:

Պատրիարքը ցաւ յայտնելով Զմիւռնիայի արիւնոտ դէպքի առթիւ՝ ըսաւ, թէ պէտք է ցաւիլ գլխաւորաբար սա պատճառաւ, որ թիւրիմացութիւնները առաջ եկած էին նոյն իսկ ազգի գլուխը գտնուող ժողովներէն. ուստիևս, փոխանակ գրգռութիւնները հանդարտեցնելու, այնքան լարեցին կիրքերը, որ այսօր կը գտնուինք արիւնոտ տեսարանի մը առջև: Իր բառերով. «Թողնանք զիրար հասկնալ, յաջողինք իշխանութիւնը և դէմ ելլողները յորդորելով չափաւորութեամբ շարժիլ: Եթէ պէտք ըլլայ, ազգ. իշխանութիւնը իր արժանապատուութենէն բան մը պիտի տայ, միւս կողմն ալ զիջողութիւններ պիտի ընէ: Վտանգը ամենքիս համար է: Այդ վտանգը պիտի վանենք այն ատեն, երբ ազգային իշխանութիւնը և կուսակցութիւնները մօտենան: Երբ իշխանութիւնները իյնան՝ կուսակցութիւններն ալ կիյնան. երբ կուսակցութիւնները իյնան՝ ազգային իշխանութիւնն ալ կիյնայ»: Ու յետոյ յորդորեց, որ երեք ամսուան միջոց մը՝ ժողովրդային գումարումները տեղի ունենան դպրոցներու մէջ, մինչև որ կիրքերը հանդարտին, ու ատով կարելի կըլլայ արգիլելու այն փորձութիւնները, որոնք օտարէն պիտի գան մեզի:

Գրաւոր առաջարկութիւն եղաւ նոյնպէս, որ կուսակցականներէ և ազգային ուրիշ անհատներէ մասնախումբ մը կազմուի պատրիարքի նախագահութեան ներքև, և այդ կերպով հնարաւոր ըլլայ գտնել միջին եզրեր՝ գալիքին մէջ ուրիշ չարիքի և սխալ հասկացողութեան տեղի չտալու համար:

Մայր-դիւանի կողմէ պաշտօնական յայտարարութեամբ մը կը յանձնարարուի, որ մինչև ընդհ. ժողովը նկատողութեան առնէ ազգ. երեսփոխաններու մատուցած առաջարկը, ուրիշ ազգ. հաւաքոյթներու առջև բացուին, փոխանակ եկեղեցիներու, դըպրոցական սրահներ և ազգապատկան նմանօրինակ շէնքեր:

Կուսակցութիւնները, համերաշխած արդէն, կազմած են թաղային գումարումներ՝ կէտ նպատակ ունենալով բացատրել, թէ ինչո՞ւ կը պնդեն իրենք, որ եկեղեցիներու դուռները, առաջուան պէս, բաց մնան ազգ. հաւաքումներու առջև: Միևնոյն ատեն կը հրաւիրեն, որ հակառակ խօսողներն ալ գան պարզեն իրենց միտքը: Քանի մը գումարումներ տեղի ունեցան արդէն, և զարմանալի է, որ նոյն իսկ ամբոխը, որ դրամով և զանազան սուտերով յորդորուած էր գործակցիլ յետին մտքերու, խուռն բազմութիւնով կը դիմէ լսել «եկեղեցիներու դուռները բաց պահելու» ատենաբանութիւնները և ինքն է, որ կը ծափահարէ:

Ես կը պնդեմ, թէ մեր ժողովուրդը լաւ է. դատապարտելի են անոնք, որ կը շահագործեն միակողմանի մտքեր և կիրքերը կը լարեն իրենց թագուն դիտումներու համաձայն: Ես համոզուած եմ, թէ ժողովուրդը մէկ օրէ միւսը կը փոխուի դէպի լաւը, միայն թէ ազգ. իշխանութիւնը, իր քիթը քիչ մը դուրս հանելով պոլսական թաղերու գաւառնէն, սովրէր աւելի հեռուն նայիլ, քիչ մը նախատեսել: Շահէն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՈՒ ԾԱՅՐԱՅԵՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տարօրինակ տպաւորութիւն է թողնում ժամանակիս Ռուսաստանի մամուլը ընթերցողի վրա:

Այնտեղ միշտ երկու տեսակ ծայրայեղութիւններ կան. մէկ ծայրայեղութիւնը դէպի լաւը, առաջնակարգը, լուսաւորը, իսկ միւսը՝ դէպի վատը, յետադիմականը և խաւարը:

Այսպէս, օրինակ, կարդալով մայրաքաղաքի թերթերի վերջին համարները, հետաքրքրութեամբ աշխատում ես փնտռել թէ հեռագիրների և թէ յօդուածների մէջ մի ինչ-որ «606» կամ օդագնացութեան նորանոր երևոյթների պատմութիւններ ու տեղեկութիւններ:

Եւ երբ կաւարտես այդ բաժինը, այդ նոր առաջադիմական բաժինը, որով զբաղեցնում է այսօր մեզ Եւրոպան, սրտի մրմնջումով կարդում ես խօլերայի և ժանտախտի կատարած աւերմունքների մասին մեղանում:

Տեսէք, ընթերցող, թէ որքան աղմուկ է հանել վերջերս Եւրոպան պրօֆ. Էրլիխի «606» պրէպարատի մասին, բայց ձեր ուշադրութիւնից մի վրիպեցնէք և այն, թէ որքան աղմուկ ու սարսափ է հանել Ռուսաստանը իր ժանտախտներով և խօլերային էպիդէմիաներով:

Ահա այն երկու ծայրայեղութիւնները, որոնք նկատվում են մեր հասարակական և մտաւոր աշխարհի հօրիզոններում:

Որքան առաջինը ուրախալի է, մխիթարական և օգտակար, նոյնքան երկրորդը՝ տխրալի է, ցաւալի և վնասակար:

Կարդում ես լրագրի այդ համարները և պարզ տեսնում, թէ ինչպէս լոյսի ու առաջադիմութեան կարօտ պրօֆէսօրների և նոր երիտասարդութեան ուշադրութիւնը ուղղված է այնտեղ, դէպի Արևմուտք:

Տեսնում ես այդ բոլորը և խոր «ախ» քաշելով ասում՝

— Հապա մենք...

Մենք...

Այս մի բառի մէջ որքա՜ն կսկիծ կայ, որքա՜ն մտքեր, ապրել ու մաքուր զգացմունքներ:

Չը գիտեմ, ընթերցող, կարողանում էք արդեօք հասկանալ այդ «մենքը» իր բոլոր ցաւերով ու տանջանքներով: Ըմբռնում էք նրա հոգին, նրա չարքաշ, նահատակ և ամեն բանի ձգտող, սակայն ոչ մէկին չը հասնող հոգին:

Եթէ դուք այդ կարողանայիք հասկանալ, այն ժամանակ մենք այսքան էլ դժբաղդ չէինք լինի:

Երանի՜ թէ այդպէս լինէր: Մ. Աղեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Դիլիջան, 25 յուլիսի

Դիլիջանը Կովկասի հրաշակերտ բնութեան ամենագրաւիչ անկիւններից մէկն է. նա իր գեղանկար, սքանչելի շրջակայքով կարող է աչողութեամբ մրցել Շվէյցարիայի նշանաւոր տեղերի հետ: Սակայն մի՛ որոնէք այստեղ, ինչպէս և ամբողջ Կովկասում, կեանքի և բնակութեան որևէ յարմարութիւններ: Կան Դիլիժանում միայն 2—3 սեփական վայելուչ ամարանոցներ, որոնք յարմարեցված են նոյնիսկ փարթամ կեցութեան համար, իսկ ընդհանրապէս այստեղի տները և բնակարանները արտաքուստ անշուք լինելով հանդերձ՝ զուրկ են տարրական յարմարութիւններից. 2—3 սենեակից բաղկացած բնակարանը վարձվում է 150—200 ր., վարձագինը տարեցտարի աւելանում է, իսկ ինչ են անում տանտէրերը եկւորների քիչ թէ շատ տանելի կեցութեան համար. ոչինչ:

Այս տարի խօլերան և հարաւային անտանելի շոգը հալածեց շատերին քաղաքներից դէպի հովասուն ամարանոցները. մինչև այժմ Դիլիջանում ազատ մնացած մի քանի բնակարաններն արդէն թանգ գնով վարձվել են:

Դիլիջանը իր բարձրաբերձ լեռներով, ծածկված զարդարուն կանաչազարդ խիտ անտառներով, իր բազմաթիւ հանքային ջրերով և աղբիւրներով կարող է ապագայում առաջնակարգ լեռնային կուրօրտի հռչակ վայելել. միայն անպակաս լինէր կուլտուրական աշխատաւորի և տեղական ժողովրդի ձեռներէցութիւնը:

Սքանչելի տպաւորութիւն է թողնում Դիլիջանի կիրճը և նրա արագահոս, փրփրուն, աղմկայոյզ գետը, որի խուլ աղմկանքը սարերի մէջ խորհրդաւոր տրամադրութիւն է ստեղծում մանաւանդ լուսնեակ թափանցիկ գիշերները: Այդպիսի բնութեան սիրահարը կեանքի գեղեցիկն և

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

(Հէքիաթ)

Ա. Ի. ԿՈՒՊՐԻՆԻ

Մի մեծ արքայ հրամայեց բերել իր մօտ իր երկրի բանաստեղծներին ու իմաստուններին: Եւ նա հարցրեց նրանց.

— Ինչո՞ւմն է երջանկութիւնը:

— Նրանում,—շտապ կերպով պատասխանեց առաջինը,—որ միշտ տեսնենք աստուածային դէմքիդ փայլը և միշտ զգանք...

— Հանեցէք աչքերը,—հրամայեց արքան անտարբեր կերպով:—Հետևեալը...

— Երջանկութիւնն իշխանութեան մէջն է. դու, արքայ, երջանիկ ես,—ճչաց երկրորդը:

Արքան պատասխանեց դառն ժպտալով.

— Սակայն ես տանջվում եմ հեմօրօյով (մայասիլ) ու անկարող եմ բժշկել այն: Կտրեցէք այդ անզգամի ռնգները: Յետոյ:

— Հարուստ լինել,—կակազելով ասաց մի ուրիշը:

Արքան պատասխանեց.

— Ես հարուստ եմ, սակայն քեզ երջանկութեան մասին եմ հարցնում: Կը բաւականանա՞ս արդեօք, եթէ տամ քեզ գլխիդ կշռի չափ ոսկի:

— Արքայ...

— Դու այդ կը ստանաս: Կապեցէք դրա վզից իր գլխի կշռի չափ ոսկու մի կտոր ու ծովը ձգեք:

Ու արքան գոչեց անհամբեր կերպով.

— Չորրորդը:

Այդ ժամանակ փորի վրա սողալով ներս մտաւ պատառոտած շորերով մի մարդ, տենդոտ աչքերով, ու փնթփնթաց.

— Ո՜վ իմաստնագոյն, ես քիչ բան եմ ցանկանում. ես միայն քաղցած եմ: Կշտացրու ինձ, ես կը լինեմ երջանիկ ու կը փառաբանեմ քո անունը ամբողջ տիեզերքում:

— Կշտացրէք դրան,—զզվելով ասաց արքան,—և երբ դա կը մեռնի շատակերութիւնից՝ եկէք ու յայտնեք այդ մասին:

Երկու հոգի ևս եկան: Նրանցից մէկը հուժկու ըմբիշ էր՝ վարդագոյն մարմնով ու նեղ ճակատով: Նա հառաչելով ասաց.

— Երջանկութիւնը ստեղծագործութեան մէջն է:

Իսկ միւսը, որ մի նիհար ու դժգոյն բանաստեղծ էր, կարմիր այտերով, ասաց.

— Երջանկութիւնը առողջութեան մէջն է:

Արքան դառն կերպով ժպտաց ու ասաց.

— Եթէ ինձնից կախված լինէր փոխել ձեր վիճակը, ապա, մի ամսից յետոյ, դու, ո՜վ պօէտ, կաղօթէիր Աստուծուն ներշնչում ստանալու, իսկ դու, որ Հերկուլէսին ես նման, կը վազէիր բժիշկների մօտ՝ չաղութեան դէմ դեղհատներ խնդրելու: Գնացէք հանգիստ կերպով երկուսդ էլ: Էլ ո՞վ կայ այդտեղ.

— Մի մահկանացու,—հպարտ կերպով ասաց խօթնուորդը՝ նարգիզներով զարդարված.—երջանկութիւնը անէութեան մէջն է:

— Կտրեցէք դրա գլուխը,—ծոյլ կերպով ասաց արքան:

— Արքա՜յ, ո՜վ արքայ, խղճա ինձ... Ես այդ չէի ուզում ասել...,—թոթովեց դատապարտեալը ու դարձաւ դժգոյն՝ նարգիզի թերթիկներից աւելի:

Արքան յոգնած կերպով ձեռքը շարժեց, յօրանջեց ու ասաց.

— Դուրս տարէք... ու կտրեցէք գլուխը: Արքայի խօսքն ամուր է ու հաստատուն, որպէս ադամանդ:

Շատերն ևս եկան: Նրանցից մէկը երկու խօսք ասաց.

— Կնոջ սիրոյ մէջ...

— Լաւ,—համաձայնեց արքան,—տուէք դրան իմ երկրի ամենագեղեցիկ կանանցից ու աղջիկներից 100 հատ. բայց տուէք միևնոյն ժամանակ և մի բաժակ թոյն: Երբ նա մեռնի՝ եկէք ինձ ասէք. ես կը գնամ նրա դիակը տեսնելու:

Եւ էլի մէկն ասաց.

— Երջանկութիւնը նրանումն է, որպէսզի վայրկենաբար կատարվի մեր իւրաքանչիւր ցանկութիւնը:

— Իսկ դու ի՞նչ ես այժմ ցանկանում,—խորամանկութեամբ հարցրեց արքան:

— Ե՞ս:

— Այո, դու:

— Արքայ... հարցը չափից դուրս անսպասելի է:

— Կենդանի թաղեցէք... Ո՜հ, դարձեալ մի իմաստուն: Դէհ, դէհ, մտեցիր... Գուցէ դու գիտես, թէ ինչումն է երջանկութիւնը:

Սակայն իմաստունը—որ մի իսկական իմաստուն էր—պատասխանեց.

— Երջանկութիւնը մարդկային մտքի սքանչելութեան մէջն է:

Արքան յօնքերը կիտեց ու գոչեց զայրացած.

— Օհօ, մարդկային միտք: Իսկ ի՞նչ բան է մարդկային միտքը:

Սակայն իմաստունը—որովհետև իսկական իմաստուն էր—կարեկցաբար ժպտաց ու ոչինչ չը պատասխանեց:

Այդ պատճառով արքան հրամայեց ստորերկրեայ բանտը ձգել նրան, ուր յաւիտենական խաւար էր տիրում և ուր չէր լսվում արտաքին աշխարհից և ոչ մի ձայն: Եւ երբ, մի տարուց յետոյ, արքայի մօտ բերին կալանաւորին, որն այդ ժամանակամիջոցում կուրացել, խլացել ու հազիւ էր ոտքի վրա կանգնում՝ արքայական այն հարցին, թէ՝

— Ի՞նչ, այժմ էլ ես երջանիկ.

Իմաստունը պատասխանեց անվրդով.

— Այո, երջանիկ եմ: Բանտ նստելով ես էի՝ և՛ արքայ, և՛ հարուստ, և՛ սիրահարված, և՛ կուշտ, և թէ քաղցած. այդ բոլորը միտքս էր ինձ տալիս:

— Ուրեմն ի՞նչ բան է միտքը,—բացականչեց արքան անհամբեր կերպով:—Գիտցիր, որ 5 րօպէից յետոյ ես քեզ կը կախեմ ու կը թքեմ քո անթեղ երեսին: Ի՞նչ, քո միտքը այն ժամանակ էլ կը մխիթարէ քեզ: Եւ ի՞նչ կը լինեն քո այն մտքերը, որոնց շռայլում էիր դու աջ ու ձախ:

Սակայն իմաստունը—որովհետև իսկական իմաստուն էր—պատասխանեց անվրդով.

— Յիմար, միտքը անմահ է:

Վիկտոր Մանուէլեան

բարին գնահատողը և սիրողն է։

Կան Դիլիջանի շրջակայքում պատմական վայրեր և վանքեր, որոնք ամառային ամիսներին գրաւում են ճանապարհորդների մեծ բազմութիւն. ո՞ր հայը չէ լսել Հաղարծնի և Սևանի վանքերի անունները. բայց շատ՞երը միզանից եղել են այնտեղ և տեսել այդ մենաստանները, որոնք այնքան յայտնի չեն իրանց պատմական անցեալով, որքան բնութեան գեղանի տեսարաններով։ որոնցով շրջապատված են այդ սրբավայրերը.

Մէկը լեռնային բարձունքների վրա հաստատված և խիտ անտառների բուսականութեան մէջ թաղված, իսկ միւսը մի կտոր խոպան հողի վրա կանգնած՝ շրջապատված գեղատեսիլ յստակ ծովակի ջրերով։

Դիլիջանը ունի երկու բոտոնդ—զինուորական և հայկական ուր նուագում են զինուորական և տեղական նուագախմբերը։

Հայկական ամառնային ակումբը ունի և վայելուչ բեմ հայկական ներկայացումների և նուագահանդէսների համար։

Անցեալ շաբաթ Ոսկանեան ամուսինները տեղական սիրողների մասնակցութեամբ տեղիս հայկական ակումբում տուին ներկայացում՝ «Մարդկութեան բարեկամները» և «Կրոթ-կրոթ»։ Ակումբի դահլիճը ծայրէ ի ծայր լցված էր հանդիսականներով։

Բժ. Մարտիրոսի դերում դերասան Ոսկանեանը ցոյց տուեց աչքի ընկնող բեմական ձիրք. «Կրոթ-կրոթ» վօդևիլում նրա Աղա-Մուրադը գերազանց էր և խիստ տպաւորիչ։ Արտասովոր գրիմը, առանձնայատուկ դարձուածքները թուրքերէն և աղճատված ռուսերէն լեզուով, դէմքի բնորոշ արտայայտութիւնը՝ մերթ ընդ մերթ հասարակութեան մէջ բարձրացնում էին քրքիջ և հաւանութեան աղմկալի նշաններ։

Տիկին Ոսկանեանը հայկական բեմի վրա սկսնակ է. բայց արդէն նկատվում է, որ բեմական արուեստը նրա հոգուն օտար աշխարհ չէ. գեղարուեստական պարզութիւնը և սրտաբուղխ անկեղծութիւնը նրա խաղի գրաւիչ կողմերն են. Մնացածը աշխատանքը կը լրացնէ. ցանկանում ենք շնորհալի տիկնոջ կատարեալ աջողութիւն։

Յ. Ս.

—

Սղնախ, 27 յուլիսի

Սղնախի հասարակութեան լուսաւորութիւնը դէպի յառ է գնում։ Գիրք, լրագիր կարդալը պահանջ չէ Սղնախում ոչ տղամարդկանց և ոչ կանանց համար։ Գիրք, լրագիր կարդում է ծառայող դասակարգը. մասնաւորներին կարելի է մատներով համարել։ Մօտ 800 տուն հայ ունեցող քաղաքում ստացվում է երկու հայերէն օրագիր միայն...

Ժողովրդի մէջ ընթերցանութիւն տարածելու նպատակով մի քանի երիտասարդներ 5 տարի առաջ հիմնեցին ժողովրդական գր.-ընթերցարան, ուր կային գրքեր և պարբերական հրատարակութիւններ հայերէն, ռուսերէն և վրացերէն լեզուներով։ Անդրում, աղաչում էին ժողովրդին գալ կարդալ կամ տուն տանել, այն էլ ձրի, բայց ժողովուրդը չօգտվեց։ Յաճախորդներ չը կային։ Գր.-ընթերցարանը ճանաչվեց աւելորդ հիմնարկութիւն, ուստի փակվեց. նրա կայքն այժմ գտնվում է գաւառական վարչութեան մէջ։

Տարիներ անցնում են, գրադարանի կայքը գտնվում է ոստիկանատան մէջ, և ոչ ոք չէ մտածում գրադարանը վերաբանալ։ Եւ սրանում մեղաւոր է ներկայ երիտասարդութիւնը, որ տարվում է ժողովրդին լուսաւորելու իղձերով։

Մասսան խաւար է. նա ինքնակամ երբէք չի լուսաւորվի, առաջ չի գնայ. հարկաւոր է զոռով նրան առաջ քաշել։ Պէտք է անպատճառ վերաբացել գրադարանը։ Եւ այս բանն այժմ իր վրա պէտք է առնէ կ. Հ. Բ. Ընկ. տեղիս ճիւղը։ Մենք ունենք մեծ գիւղական չինութիւն։ Պէտք է առաջարկել հոգաբարձուներին, որ սենեակներից մէկը ձրիաբար յատկացնեն գրադարանին։ Թող հոգաբարձուներն օրինակ առնեն Լագոդախից, որտեղ գր.-ընթերցարանը ձրիաբար օգտվում է գիւղական չինութիւնից։

N. N.

ԼՐԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՇՈՒՇՈՒՄ

—

Շուշի, 25 յուլիսի

Մի քանի տարի առաջ, Շուշու բնակիչների մի նեղ շրջանում, միտք էր յղացել հրատարակել հայերէն մի թերթ։ Սկզբում բաւական խօսվել է թերթի ուղղութեան, աշխատակիցների և հրատարակութեան միջոցների մասին. և այն ոգևորութիւնն ու եռանդը, որ ունէին գործի նախաձեռնողները, կարծես թէ ցոյց էին տալիս, թէ սեփական թերթ ունենալու գործը միանգամայն ապահովված է։ Անցնում են, սակայն, տարիներ, վրա են հասնում 1905—6 թ. թ. խայտառակ և ամօթալի դէպքերը, կարողաւոր ույժերը ցրվում են, և այդ հարցը մնում է առկախ։

Այժմ, 6—7 տարուց յետոյ, այդ հարցը կրկին դրված է հրապարակի վրա։ Քաղաքում խօսվում է, որ Շուշին շուտով կունենայ իր սեփական թերթը։ Մինչև իսկ մի ամիս առաջ տպվեցին անօնսներ, որ յուլիսի 1-ից սկսած կը հրատարակվի «Шушинскій Листокъ» անունով թերթ, որ ժամանակաւորապէս լոյս էր տեսնելու շաբաթական 3—4 անգամ. խմբագիր-հրատարակիչը լինելու էր Շամիր-բէկ Մելիք-Ղարագեօզեան, մի անձն, որ տարիներ առաջ աշխատակցել է «Новое Обозрѣніе» թերթին, իսկ վերջերս ծառայում էր փոխադրական վարկի ընկերութեան մէջ։ Եւ չը նայած որ յուլիսը վերջանալու վրա է, թերթը մինչև օրս լոյս չէ տեսնում. Նրա մասին ни служу, ни тужу. Մելիք-Ղարագեօզեանի թերթը, ըստ երևոյթին, լոյս չէ տեսնելու։

Այժմ մի հարց. ի՞նչ լեզուով պիտի լինի թերթը. մենք կարծում ենք, որ հայերէն լեզուով, և դա այն պատճառով, որ նախ՝ Շուշու ազգաբնակութեան մեծ մասը հայեր են և երկրորդ՝ այդ հարցը յաճախ արծարծվել է հայերի մէջ, որից տրամաբանօրէն պիտի հետևցնել, որ այդ պահանջը զգում է ինքը հայ հասարակութիւնը։

Ձեռներէցութեան ոգի, աննկուն եռանդ, անյողդողդ կամք և անկեղծ սէր դէպի գործը—ահա թէ ինչ է պահանջվում գործի գլուխ անցած նախաձեռնող անձերից, ահա թէ ինչը կարող է աջողութեամբ պսակել վսեմ և գաղափարական գործը։

Ոսկու-Ջօն

ԽՕԼԵՐԱ

—

◆ Բիւլլէտէն.—Յուլիսի 30-ի առ. ժամը 9-ից մինչև յուլիսի 31-ի առ. ժամը 9-ը Թիֆլիսում խօլերայով հիւանդացել են 4 հոգի, իսկ խօլերանման հիւանդութեամբ՝ 1 հոգի։ Հիւանդանոցում կային 38 հոգի, աւելացել են 2, առողջացել և դուրս են եկել 2, մեռել է 1, ներկայումս կան 37 հոգի։

◆ Յուլիսի 30-ին հիւանդացան խօլերայի ակներև նշաններով և տարվեցին բարաքները. 1) Վէլիկոկնեաժեսկայա փող. № 6 տանը՝ փոքր-ղարաքիլիսեցի Պերճ Վահանեան Ոսկանեանց, 3 տար.։ 2) Նազարէվսկայա փող. № 14 տանը՝ Եւդօկիա Կորօբօչէնկօ, 34 տար.։ 3) Ալաջինսկայա փող. Աննա Նիկ. Մայօրովա։ 4) 2-րդ Աւճալսկայա փող. Եգօր Դիմիտրաշվիլի, 57 տար. (բանւոր)։ Հիւանդացածների բնակարանները ախտահանված են։

◆ Յուլիսի 28-ին Բագւում, հայկական արուարձանում, երևան է հանված մի ամբողջ ընտանիք (Սարգսեանի), բաղկացած 4 հոգուց, վարակված խօլերայով։ Մի քանի օր առաջ նոյն ընտանիքում խօլերայով մեռան պառաւ մայրը և երեխան։ Ապա հիւանդացան Սարգսեանի 3 զաւակները, և, վերջապէս, երէկ հիւանդացաւ հէնց ինքը Սէմէօն Սարգսեանը։ Ընտանիքը ամբողջ ժամանակը թագցնում էր խօլերայով հիւանդանալու և մեռնելու դէպքերը։ Յուլիսի 28-ին Սարգսեանը հրաժարվեց իր 3 զաւակներով Միքայէլեան հիւանդանոց գնալ։ Նա ապրում է Զաքարովի տանը։

◆ «Պիլլին» ընկ. գործակալը, Բագւում, որ միաժամանակ և անգլիական հիւպատոսն է, առաջարկել է Բագուի քաղաքային բժշկական-սանիտարական բիւրօյի կառավարչին «Պիլլին» ընկ. ախտահանիչ՝ նոր հեղուկը, որը ներկայումս գործադրում են, գործակալի ասելով, Անգլիայի բժշկական բոլոր հաստատութիւնները։ Այդ հեղուկը իր արժողութեամբ աւելի է էժան՝ քան կարբօլեան թթուտը, և իր յատկութեամբ աւելի է էֆֆէկտաւոր։ Վտանգաւորութեան տեսակէտից նա անմնաս է նոյնիսկ առանց ջրի մէջ լուծելու։

◆ Խօլերան մուտք գործեց նաև Մեծ-Ղարաքիլիսայում։ Յուլիսի 29-ին վախճանվեց տեղական պահակներից մէկը։ Չը նայած այս անսպասելի պատահարին, ինչպէս նաև այն հանգամանքին, որ ամարանոցում այս տարի գտնվում են մօտ 400 եկւոր ընտանիք, գիւղի հասարակութեան «ղեկավարները» ոչ մի ակտիվ միջոցի դեռ չեն ձեռնարկել մաքրելու փողոցներում ընկած կեղտոտութիւնները։ Մեծ-Ղարաքիլիսայի ներկայ հակասանիտարական պայմաններում պէտք է անմիջապէս ձեռք առնվեն անհրաժեշտ միջոցներ։

—

Իգդիր, 28 յուլիսի

Երէկ Իգդիր-Մաւա գիւղում առաջին անգամ տեղի ունեցաւ խօլերայի 10 դէպք. 8 հոգի մեռան, 2-ը մնում են հիւանդ։ Ինչպէս լսում ենք, գիւղացիներից շատերը, մանաւանդ թուրքերը, հիւանդութեան դէպքում չեն յայտնում բժիշկներին՝ մեռելներին «չը սրբապղծելու» համար. այդ պատճառով էլ մինչդեռ խօլերային դէպքեր մի քանի օր առաջ տեղի ունեցել են, սակայն միայն երէկ է յայտնի եղել։

Սանիտարական հոգացողութիւնը բացակայ է եղել մինչև այժմ և ընդամենը մի ջուխտ մի կէնտ բժիշկներով ոչինչ անել չէ կարելի։ Սպանդանոցներն ու փուռերը, որոնք անսահման կեղտոտութեան բներ են, մինչև այժմ ոչ մի բժշկի ուշադրութիւն չեն գրաւել, իսկ բոլորովին իսկ սեխն ու ձմերուկը մի ամբողջ ամիս է ինչ ծախվում է Իգդիրի բազարում։ Արդեօք ո՞ւմ պարտքն է ուշադրութեան առնել այդ բոլորը։

Մեր «հասարակական գործիչները» այս անգամ բոլորովին կորցրել են և նոյնիսկ բարեխիտ։ Լսում ենք, որ կ. Հ. Բ. Ը. Իգդիրի ճիւղը մտածում է ձրի թէյարան բանալ։ Եթէ հասարակութիւնն էլ մի թէյարան բանայ իր ծախքով, էլի մի բանի նման կը լինի։ Կառաջարկէի երիտասարդներին, մի քանի դասախօսութիւններ կարդալ ժողովրդին խօլերայի և նրա դէմ կռւելու մասին։

Լուցկի

—

Ղզըլ-Ջախչախ, 28 յուլիսի

Ինչպէս գրել էի, խօլերան ներս խուժեց նաև լեռնոտ Շիրակը։ Այժմ նա սկսում է տարածվել։

Բաշ-Շիրակում պատահած դէպքերը բազմապատկվեցին. մահացածն ճիշդ թիւը դժուարին է որոշել։ Խօլերայով վարակման մի քանի դէպքեր են եղել նաև Բայրախտարում, Հայկական-Թիքնիզում, Օջաղուլիում և այլն։ Վերջին գիւղում մի տան մէջ 7 հոգի են մեռել երկու օրվայ ընթացքում. կան և ուրիշները. Ղզըլ-Ջախչախում խօլերային առաջին դէպքը եղաւ ամսիս 24-ին. մեռել է մի հայ խանութպանի մայրը, մի օր յետոյ էլ 20 տարեկան եղբայրը։ Մեռածների երեքը այրվեցին և խանութը փակվեց։ Այժմ կայ մի հիւանդ աշակերտ խօլերայով։

Կաղզւանի շրջանում խօլերան համեմատաբար աւելի մեծ չափեր է ընդունել, բայց, շնորհիւ ճանապարհների դժուարութեան, տեղեկութիւնները հեշտութեամբ չեն գալիս և լրիւ չեն լինում։ Զրչիում և Աքրակում երևան են հանված մահվան մի քանի դէպքեր. կան հիւանդներ։ Տիկօռում խօլերայով մեռել է ֆելդշերի տղան։ Նախիջևանում օրական մինչև թիւով 4—5 հոգի է մեռնում։ Գիւղացիք գաղտնի են պահում հիւանդներին, որոնք օրէ-օր աճում են։ Տեղական իշխանութիւնը ոչ ոքի թոյլ չէ տալիս ներս մտնել և դուրս գալ գիւղից։ Մի քանի օր առաջ այստեղ գնացած եայլաղաւորները՝ սարսափած համաճարակի խստութիւնից վերադարձել են իրանց գիւղերը։ Նոյնպիսի դէպք պատահեց նաև Ղասըմ-Ալի գիւղի եայլաղաւորների հետ։ Ղասըմ-Ալին Օրդանի նահանգումն է, Ախուրեանի այն կողմը, Արթիկի և Պարսի գիւղի մօտերքը։ Ղասըմ-ալեցիք իրանց շրջակայքում չունենալով բաւականաչափ ազատ արօտատեղիներ՝ գիւղով եայլաղ են եկել Կարսի շրջանի Մօգկիւղի սարերը, վճարելով ամբողջ ամառվայ համար մօտ 300 ռուբ. արօտավարձ։ Բայց վախենալով, որ խօլերայի պատճառով երթևեկութիւնը իրանց գիւղի հետ կը խանգարվի, այս ամսիս 24-ին ունեցած-չունեցածը հաւաքած՝ Ղզըլ-Ջախչախի միջով վերադարձան Ղասըմ-Ալի։ Տխուր էրն։

Գ. Տէր-Ռուբինեան

—

30 յուլիսի

Պետերբուրգ.—Հիւանդացան 71, մեռան 39, առողջացան 48, բժշկվում են 845։

(Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Կովկասի Փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական սենատոր Վատացին 3 շաբաթ ժամանակով գնում է Սվանէթիայի կողմերը ուսումնասիրելու տեղական կուլտուրական-արդիւնաբերական պայմանները։

◆ Օգոստոսի 14-ի առաւօտեան Թիֆլիս է վերադառնալու Վրաստանի էկզարխը։

◆ Կախէթիայի շրջանում ֆիլօքսէրայով վարակվել են 95 ից աւելի այգիներ։

◆ Կովկասեան ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի տուած զեկուցման համաձայն՝ կովկասեան գլխաւոր իշխանութիւնը նշանակել է ստիպենդիաներ Կովկասի կողմից՝ Ռուսաստանի բարձրագոյն դպրոցներում շրջանի գիմնազիաների և ռէալական դպրոցի դասընթացքները այս տարի աւարտող 18 հոգու, որոնցից 8-ը ռուսներ են, 4-ը վրացիներ, 4-ը հայեր և 2 թուրքեր։

◆ Գանձակի նորընտիր քաղաքագլուխ, նախկին երդուեալ-հաւատարմատար Ադիլխան Զիաթխանովը, հաստատվելով, սկսել է արդէն իր պաշտօնավարութիւնը։

◆ Թիֆլիս է եկել Օդեսայի համալսարանի պրոֆ. բնագէտ Ցինդէր։

◆ Թիֆլիսի ձիաքարշային ընկերութեանը առաջիկայ 1911 թւականից մրցանակաբաշխութեան համար բաց է թողնվում փոխանակ 3000 ռուբլու՝ տարեկան 5000 ր.։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային տեխնիկական մասնաժողովը, գտնելով Մուխրանեան կամուրջի աշխատանքները վերջացած, ընդունեց նրան։ Երթևեկութիւնը կամուրջով կը սկսվի սալայատակելուց ու ասֆալտէ մայթերը պատրաստելուց յետոյ։ Էլեկտրաքարշի վարչութեանը առաջարկված է բարձրացնել Պեսկօվսկայա փողոցի մի մասը և հաւասարեցնել նրան կամուրջի մակերևոյթին։

◆ Քաղաքային կապալառուները քաղաքագլխի պաշտօնակատար Ա. Խատիսեանին ներկայացրել են 45 ռուբլի՝ հանգուցեալ բժ. Վ. Ն. Չերքէզովի անունը ստիպենդիա պահելու նպատակով կազմվող ֆոնդի օգտին։

◆ Մեզ հաղորդում են, որ յուլիսի 18-ին Կօջօրում յօգուտ «Մեղու» ընկերութեան տրված ներկայացումից զուտ արդիւնք մնացել է 90 ր. 03 կ.։

◆ Քաղաքային վարչութիւնը որոշել է այս ամսվայ ընթացքում Վակէ թաղամասը անցկացնել ջրանցք։ Ջրանցքը կարժենայ 5000 ռուբլի։

◆ Բագուի նահանգի Հէնքօրան քաղաքում թոյլատրված է բանալ պրոգիմնազիա տեղական միջոցներով։

◆ Եկատերինոդարում սեպտեմբ. 19-ին տեղական բօրսային կօմիտէտի նախաձեռնութեամբ կայանալու է ծխախոտագործների համագումար՝ խորհրդակցելու, թէ ինչ միջոցներ մշակեն բարձրացնելու ծխախոտի կուլտուրան Եկատերինոդարի նման մի ահագին շրջանում, որտեղից ստացվում է Ռուսաստանի ամբողջ ծխախոտի բերքի 70—80%-ը։

◆ Վրիպակ.—«Մշակի» № 165-ի բանասիրական բաժնում «Վսեմ պատկերի առաջ» ուղևորական նկարագրութեան մէջ մի սխալ է սպրդել։ 4-դ սիւնակի 8-դ տողի վրա (ներքևից հաշւած) տպված է՝ «տպաւորութիւնները խուսափուկ չեն». պէտք է լինի «...խուսափուկ են»։ Իսկ երէկվայ համարում (№ 166), «Մի քանի խօսք իմ վերջին գրախօսին» վերնագրով յօդուածի մէջ, 2-դ սիւնակ, սպրդել է հետևեալ սխալը. տպված է՝ «Ինձ թւում է, որ Կուտրիշեանը ևս ինքնաքննադատօրէն վերաբերվելով...», պէտք է կարդալ՝ «Ինձ թւում է, որ Կարիճեանը ևս...» և այլն։

ԻՒՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Նուխի, 27 յուլիսի

Կիրակի, յուլիսի 25-ին, տեղիս ծխ. երկսեռ դպրոցների դահլիճում յօգուտ հեղեղից վնասված նուխեցիների տրվեց մի ներկայացում հայերէն, թուրքերէն և մալօրուսերէն լեզուներով։

Հայ թատերասէրները ներկայացրին Ալ. Աբէլեանի «Մուկուճի հարսանիքը» վօդ. 1 գործ.։ Խաղն անցաւ շատ թոյլ և ոչ մի տպաւորութիւն չը թողեց ներկայ եղող հասարակութեան վրա։

Հայերէնից յետոյ ներկայացրին թուրք սիրողները. խաղացին «Դան-օջախի» պիէսան, որտեղ Մէշէդի-Մէհդին Մօլլա Ֆաթալի դերը սկզբից մինչև վերջը տարաւ շատ լաւ և արժանացաւ բուռն և երկար ծափահարութիւնների։

Վերջում ներկայացրին ռուսները. խաղացին «Обвалщина» 1 գործ. վօդևիլը հեղ. Վէլցսօվսկիի. դերակատարները բարեխղճաբար էին վերաբերվել իրանց ստանձնած դերերին, խաղն էլ սպասածից աջող անցաւ։ Ներկայացումից յետոյ տեղի ունեցան խմբովին երգեցողութիւն և ապա մալօրուսական պարեր։ Պարերը մեծ ուրախութիւն և զուարճութիւն պատճառեցին հասարակութեան. դերակատարները արժանացան աղմկալի ծափահարութեան։

Ամենավերջը տեղի ունեցան ասիական պարեր։

Կարգապահութիւնը շնորհիւ Գ. Գէորգեանի օրինակելի էր։

Դահլիճը ծայրէ ի ծայր լիքն էր տեղացի և ամարանոց եկող ընտիր հասարակութեամբ։

Հասարակութիւնը ուրախ տրամադրութեան տակ ցրվեց գիշերվայ ժամը 1-ից անց։

Եւլէբեգ

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—

«Записки Центральнагэ Совѣта родительскихъ кружковъ при среднихъ учебныхъ заведеніяхъ г. Баку», 1910 г. апрѣль, май. Выпускъ I и II.

Վերոյիշեալ խորագրով Բագւի պետական դպրոցների ծնողական ժողովների կենտրոնական խորհուրդը հրատարակում է իւրաքանչիւր ամիս գլխաւորապէս իր գործունէութեան հաշւետուութիւնը, որ դրվում է հրապարակ հասարակութեան դատաստանի համար։ Առայժմ հրատարակվում են երկու պրակ։

Կարիք չը կայ ամենևին ապացուցանելու, թէ որչափ անհրաժեշտ է և կարևոր դպրոցի և ընտանիքի համերաշխ գործունէութիւնը և փոխադարձ աջակցութիւնը մատաղ սերունդի կրթութեան և ուսուցման գործում։ Այս արդէն հանրածանօթ ճշմարտութիւն է։ Այդ նպատակով էլ հիմնվեցին դպրոցներին կից ծնողական ժողովներ։ Բագուի դպրոցների ծնողական ժողովների կենտրոնական խորհուրդը իր վերոյիշեալ հրատարակութիւններով հրապարակ է գալիս ցոյց տալու, որ ծնողական ժողովները գոյութիւն ունեն Բագւում ոչ թէ միայն ձևականօրէն, այլ որ իսկապէս ծնողները ոչ իրանց ժամանակն և ոչ էլ եռանդն են խնայում իրանց զաւակների ֆիզիկական, մտաւոր և բարոյական կրթութեան գործը առաւել ևս նպաստաւոր և նպատակայարմար ուղիով առաջ տանելու համար։

Այս բանին ապացոյց է վերոյիշեալ հրատարակութիւնների մէջ զետեղված յօդուածների բովանդակութիւնը։ Խմբագրական մէջ յայտարարվում է, որ կենտրոնական խորհուրդը ամենևին մտադիր չէ զբաղվել կրթութեան և ուսուցման գիտական խնդիրների մշակմամբ, այլ միայն աշակերտների բազմակողմանի կարիքների մանրամասն լուսաբանութեամբ և կարելիին չափ նրանց գոհացում տալու խնդրով։ Կենտրոնական խորհուրդը զբաղվել է քննութիւնների հարցով և գտել է, որ քննութիւնների համար սահմանված նոր կանոնների 2-րդ կէտի հիման վրա աշակերտներից հետևեալ դասարան անցնում են նրանք, որոնք իւրացրել են անցած դասընթացի եռակաբ, ուրեմն և քննութիւնների ժամանակ պէտք է հարցաքննել էականից և ոչ թէ երկրորդական նշանակութիւն ունեցող մանրամասնութիւններից։

Մնացեալ յօդուածներից երևում է, որ ծնողական ժողովները նաև զբաղվում են աշակերտների համար դասախօսութիւններ, ներկայացումներ, զբօսանքներ կազմակերպելու գործով, հիմնել են ամառային գաղութ օրիորդաց գիմնազիայի աշակերտուհիների համար, խմբական զբաղմունքներ թոյլ աշակերտների համար և այլն և այլն։

Վերոյիշեալ պրակներում կան և վարչական-օրէնսդրական տեղեկութիւններ դպրոցական հաստատութիւնների վերաբերեալ։

Գովելի և ամեն խրախուսանքի արժանի է կենտրոնական խորհրդի գործը՝ տպագրութեան միջոցով հրապարակել Բագուի ծնողական ժողովների գործունէութիւնը ի գիտութիւն այլ քաղաքների ծնողական ժողովների՝ օգտվելու համար կատարված փորձերից և չը կրկնելու ուրիշների սխալանքները նայլն։

Ա. Ն.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Բաթում, 23 յուլիսի

«Մշակի» այս տարվայ № 140-ի մէջ բացատրութիւն էի տուել, թէ ինչ հանգամանքներից ստիպված ես կատարել էի բացակայ ննջեցեալի թաղման կարգը։ Էմմանուէլ քահ. Նազարեանը «Մշակի» № 153-ի մէջ այդ թաղման մասին յայտնել էր իր կարծիքը և եզրակացրել. «Էլ ի՞նչ տարբերութիւն կարող է լինել... լոկ իր շահերը փնտռող քահանայի ու որևէ դրօգապանի մէջ»։ Ես իմ գործունէութեան մէջ առաջնորդվել եմ ծխականներիս միմիայն կրօնական անյետաձգելի կարիքներով, քան թէ իմ նիւթական շահով։ Իմ շահասիրութեան վերաբերմամբ յոյս ունեմ մօտիկ ժամանակներս տալ անհերքելի ապացոյցներ, որոնք պիտի համոզեն տէրհօրը և նրա նման կարծողներին, թէ որքան շահասէր եմ եղել ես տարիների ընթացքում։ Նրա գրութիւնը՝ քահանայական գիտութիւնների հմտութեան, դատողութեան և բնաւորութեան գեղեցիկ դիպլօմն է։ Սակայն ինձ հետաքրքրողը ներկայիս նրա նամակը չէ, այլ այն, թէ նա ինչպէս կը բնորոշէր այն քահանային, որ կենդանի մարդկանց վերաբերմամբ հայրապետական խարդախված մակագրութեան գործադրութեանը կամաւոր գործիք է դառնում։ Անձնաւորութիւնը, տեղը, տարին յիշելու հարկ չը կայ։

Մի գաւառական քաղաքում ծխական ժողովի մէջ կատարվում է միաժամանակ երկու քահանայի ընտրութիւն, որ վաւերացվում է Հայրապետի կողմից։ Մի երրորդ քահանայ 8—900 կեղծ ստորագրութեամբ խնդիր է ներկայացնում Հայրապետին, թէ ժողովուրդը իբրև երկրորդ քահանայ՝ իրան է կամենում։ Հայրապետը խնդրի վրա մակագրում է. «Յանձնել գործակալի կողմանց առ ի ստուգել զբովանդակութիւն խնդրոյս և զեկուցանել մեզ»։ «Գործակալի» բառը քերվում է, և նրա տեղ գրվում. «քահանայի միոյ»։ Այս խարդախված մակագրութիւնը յանձնվում է մի քահանայի, որը ոչ թէ գաւառական քաղաքի կողմերից էր (քահանայի միոյ կողմանցն), այլ 3—400 վերստով հեռու տեղից էր գաւառական քաղաքից։ Այդ քննիչ քահանան զինված այդ խարդախված մակագրութեամբ, այլ և հրամանով՝ երկրորդ քահանայի ընտրութիւն կատարելու դիմում է գաւառական քաղաքը։ Այնտեղ նրան ցոյց են տալիս մակագրութեան խարդախված լինելը, յայտնում են իրանց քահանաների օրինաւոր ընտրութիւնն ու հաստատութիւնը, սակայն քննիչ քահանան յամառում է և կամենում է իրան հրամայվածը անպայման կատարել. վերջը երբ սպառնում են նրան, թէ այդ բոլոր խարդախութիւնը բաց կանեն իշխանութեան առաջ, ահա միայն այդ ժամանակ նա թողնում, հեռանում է։

Է. ք. Նազարեանը թող բնորոշէ և՛ այս քահանայի վարմունքը և ցոյց տայ, թէ ո՞րն է աւելի դատապարտելի. իմ հարկից ստիպված թաղման կարգը կատարե՞լը, թէ՞ այս քահանայի՝ գիտութեամբ կոյր գործիք դառնալը մի խարդախութեան, որ վերաբերում է կենդանի մարդկանց։

Կարապետ քհ. Մալխասեանց

—

Թիֆլիս, 31 յուլիսի

Վերջին ժամանակներս, Զուբալովի անուան Ժողովրդական Տան Հայկական Սեկցիայի ներկայացումներին յաճախող հասարակութեան կողմից կրկնվող բողոքները, որ ներկայացման ժամանակ հանդիսականներից շատերը, փոխանակ իրանց տոմսակների տեղերը նստելու, բռնում են ուրիշների՝ բարձր արժէքաւոր տեղերը, տեղիք է տալիս Սեկցիայի Վարչութեանը սրանով յայտարարել ի գիտութիւն ժողովրդական տան հայոց ներկայացումներին այցելող հասարակութեանը, որ այսուհետև խիստ կերպով կը հետևի կարգապահութեանը և հանդիսականներից՝ որոնք նստած կը լինեն իրանց տոմսակներից բարձր արժէքաւոր տեղեր՝ կը վերցվի բռնած տեղերի արժէքը։

Ի դիմաց Հայկական Սեկցիայի Վարչութեան՝

Նախագահ՝ Գար. Երիցեան
Քարտուղար՝ Մ. Սոսամբօյեան

—

Մերվ, 19 յուլիսի

«Մշակի» № 151-ում Մերվից «Ֆրարի» ստորագրութեամբ լոյս է տեսել մի թղթակցութիւն մեր անցեալ տարվայ գրադարանի մասին, որտեղ ի միջի այլոց իմ հասցէին ասված է.

«Գրադարանի շէնքը ժամանակաւորապէս գտնվում էր եկեղեցու բակում. ստացվում էին մօտ 20 թերթեր (Կովկասից, Ռուսաստանից ու Թիւրքիայից) ու գրքեր և յաճախորդների թիւը օրէ-օր աճում էր։ Բայց աւաղ, այդպիսի գրադարանը գոյութիւն ունեցաւ միայն մի ամիս և փակվեց, որովհետև երէցփոխը թոյլ չէ տալիս, որ եկեղեցու բակում լինի գրադարանը»։

Թղթակցի տուած այդ տեղեկութիւնը սխալ է։ Ահա իրողութիւնը։

Մերվում մենք այսօր էլ գրադարան չունենք պաշտօնաւոր թոյլտուութեամբ, ուր մնաց թէ անցեալ տարի ունենայինք։ Անցեալ տարի մի խումբ պարոններ միտք են յղանում հասարակական գրադարան ունենալ Մերվում. հաւաքվում են, փող վէր գալիս, թերթեր ստանում, նաև պատրաստել են տալիս «Հայկական գրադարան» վերտառութեամբ մի կնիք և գր.-ընթերցարան բաց անում ուսումնարանում հասարակու-

թեան համար, սակայն առանց պաշտօնական Թոյլտուութեան կառավարութեան կողմից, և ամեն անգամ ստացված թերթերի և գրքերի վրա կնիք խփում։

Տեսնելով որ կառավարութիւնը վերջ ի վերջոյ կարող է նկատել այս բանը և դըլպրոցը իր երկսեռ 130 սաներով կարող է տուժել, մանաւանդ Անդրկասպեան երկրում էլ օրէնքը շատ խիստ է, առաջարկեցի գրադարանապետին գոնէ թերթերի և գրքերի վրա կնիք չը խփել, որպէսզի մի բան եղած ժամանակ փախչելու տեղ ունենանք։ Իմ առաջարկութիւնը ոչ միայն չէ ընդունվում, այլ նոյնիսկ արհամարհանքի և ծաղրի առարկայ է դառնում։ Այն ժամանակ հոգաբարձական ամբողջ կազմի համաձայնութիւնն առնելով՝ իբր հասարակութեան կողմից ընտրված դպրոցի համար պատասխանատու անձն՝ առաջարկում եմ ընթերցարանը դուրս տանել ուսումնարանի շէնքից և մի առանձին տեղ մասնաւոր տուն վարձել։ Այս պահանջի հետ և մեռնում է Մերվի գր.-ընթերցարանը դեռ չը ծնված։

Ահա մեր գրադարանի բացման և փակման իրողութիւնը, որի մէջ, ինչպէս կը տեսնէք ընթերցողը, ես վանդալականութիւն չունեմ արած։

Ինչ վերաբերում է այն բանին, թէ վերջ ի վերջոյ մենք պաշտօնական թոյլտուութեամբ գր.-ընթերցարան կունենանք, այդ իրողութիւն է, որովհետև այժմ արդէն դրա համար հարկաւոր դիմումն արված է և գործին հետապնդողներ կան։

Մերվի աղօթատան երեցփոխ՝

Տիգրան Տէրտէրեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍՊԱՆԻԱ ԵՒ ՎԱՏԻԿԱՆ

—

Լայպցիգ, 2 օգոստոսի (Ն. տ.)

Սպանական կառավարութիւնը մինիստր-նախագահ Կանալիասի ղեկավարութեամբ և Ալֆոնս թագաւորի համաձայնութեամբ կտրեց դիպլոմատիական յարաբերութիւնները Վատիկանի հետ և յետ կանչեց Հռոմից իր դեսպանին՝ թագաւորին հաշիւ տալու և իրերի դրութիւնը պարզելու համար։—Ահա այն լուրը, որ երկու օր առաջ հեռագիրը տարածեց ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհում և բոլորի ուշադրութիւնը դարձրեց Սպանիայի վրա։ Մի քանի շաբաթ առաջ դեռ չէին մտածում, թէ գործը այդպիսի սուր կերպարանք կարող է ստանալ։ Բայց ինչպէս երևում է, կարդինալ-դիւանապետ Մերրի Դէլ-Վալը մինչև այժմ կրած ծանր պարտութիւնները Ֆրանսիայում, Իտալիայում և վերջերս Գերմանիայում հայհոյական շրջաբերականի առիթով՝ բաւական չէ համարում և այդ բոլորի վրա ուզում է աւելացնել նաև մի խոշոր պարտութիւն՝ սպանական կառավարութեան կողմից։

Յարաբերութիւններն յանկարծակի կտրելու պատճառն այն է, որ Կուրիան իր սովորական քաղաքագիտական մեթոդին հետևելով և ծայրայեղ անհամբերատարութեամբ մինչև այժմ չէ կամեցել ոչ մի իրական զիջումն անել, պահանջել է անտանելի ոճով, որ Կանալիասը դադարէ կարգադրութիւններ անելուց սպանական կօնգրեգացիաների և խղճի ազատութեան մասին, մինչև որ բանակցութիւնները Հռոմի հետ վերջանան, իսկ միւս կողմից աշխատել է այդ բանակցութիւններն անվերջ ձգձգել, որպէսզի ժամանակ ունենայ իր ներկայացուցիչների ձեռքով խռովութիւն սերմանելու Սպանիայում և Կանալիասին ձգէ մինիստրութիւնից։

Հռոմի հաշիւներն այս անգամ էլ սխալ են դուրս եկել։ Մինիստր-նախագահ Կանալիասը մի հաստատակամ, համոզմունքների տէր, կղերական հասկացողութիւններից ազատ անձնաւորութիւն է, որ չէ կարող թոյլ տալ իրա հետ խաղ անելու։ Եւ ահա նա յայտնում է, որ թէև ոչ մի մտադրութիւն չունի կաթոլիկ եկեղեցու դէմ արշաւանք սկսելու, ինչպէս ուզում են ներկայացնել Վատիկանն ու իր ագենտները, բայց և չէ կարող թոյլ տալ, որ Վատիկանը իր սահմանից դուրս գայ և այնպիսի լեզու բանեցնէ սպանական կառավարութեան հանդէպ, որ միայն իշխանաւորը կարող է իր ստորադրեալի նկատմամբ։ Դեսպանի յետ կանչելը անշուշտ մտածել կը տայ Վատիկանին, թէ պէտք է մի քիչ աւելի պակաս յաւակնոտ լինել։

Ինչ որ է. սպանական կառավարութեան վերջին կարգադրութեամբ՝ դեսպանի յետ կանչելով՝ կուլտուրական պայքարը Սպանիայում մտնում է մի նոր շրջան։ Այժմ սկսվում են արդէն բացարձակ թշնամական գործողութիւնները, առ՚այժմ դեռ ևս միայն Վատիկանի կողմից։ Սպանիայի կղերականներն ու պահպանողականները ահագին քանակութեամբ հեռագիրներ են ուղարկում պապին ու կարդինալ-դիւանապետին, արտայայտելով իրանց հնազանդութեան զգացումները և պատրաստակամութիւն ցոյց տալով՝ ամեն կերպ կռուելու «հաւատի թշնամիների դէմ»։ Միևնոյն ժամանակ հեռագրով պարսաւանք են յայտնում Կանալիասին։ Նշանակալից է այն հանգամանքը, որ կարդինալ-դիւանապետ Մերրի Դէլ-Վալը անմիջապէս պատասխանում է այդ հեռագիրներին և, յայտնելով Սպանիայի կաթոլիկներին՝ թէ հաւատը և եկեղեցին յիրաւի վտանգի մէջ են, յորդորում է նրանց իրանց կառավարութեան դէմ բռնած դիրքի մէջ հաստատ մնալ և ամեն կերպ նպաստել, որ եկեղեցին փառս չը կրէ։ Մի խօսքով, ինչպէս նկատում են թերթերը, սպանացիներին յորդորում է դաւաճանել պետութեանը. կաթոլիկ եկեղեցու փորձված զէնքը վտանգի բօպէին։

Բայց Կանալիասն էլ բոլորովին անպաշտպան չէ։ Բացի այն, որ թագաւորն ու մինիստրութիւնը համերաշխ են միմեանց հետ և Կանալիասի ետևը կանգնած է պարլամենտական մեծամասնութիւնը, երկրի բոլոր տեսակ ազատամիտներն ու առաջադիմական տարրերը միացել են, որպէսզի հնարաւորութիւն տան Կանալիասին իր ծրագիրն իրագործելու և Սպանիան ազատելու կղերական խնամակալութիւնից։ Սրանք էլ իրանց կողմից համակրական ցոյցեր են սարքել յօգուտ Կանալիասի։ Այդ ցոյցերին մասնակցել են Մադրիդում 80,000 հոգի, Բարցելօնայում 60,000, Սեվիլիայում 40,000, Վալենսիայում և Բիլբաօյում 30-ական հազար և այլն։

Թէ ինչպէս է հասկանում ինքը մինիստր նախագահ Կանալիասը իրերի դրութիւնը, այդ բնորոշ կերպով ցոյց է տալիս այն մարտաճառը, որ ասել է նա դեսպանին յետ կանչելուց յետոյ Սան-Սեբաստիանում իր պատուին տուած՝ ազատամիտ կօմիտէի բանկէտում։ Ահա նրա խօսքերը, համաձայն Neue Freie Presse-ի սեփական հեռագրի. «Երբէք այնպիսի պատասխանատուութեան զգացում չեմ ունեցել, ինչպէս այժմ, և երբէք այնպէս պատրաստ չեմ եղել բաց ճակատով դիմադրելու բոլոր դժուարութիւններին։ Սպանիայի ազատամիտ կուսակցութիւնն այսօր վերջին կռիւն է կռւում։ Մեր կողմն է զօրքը, պառլամենտների մեծամասնութիւնը եւ բանակութիւնը։ Այն պայքարը, որ մենք մղում ենք, ուղղված չէ կրօնի դէմ։ Մենք կռւում ենք կղերականութեան ոտնձգութիւնների, բայց ոչ թէ հին կաթոլիկ դաւանանքի դէմ։ Քսաներորդ դարում ամբողջ աշխարհի աչքի առաջ խղճի ազատութիւնը պէտք է մեզ մօտ էլ տիրող լինի։ Ինձ Սպանիա. մեր պարտութիւնն հաւասար կը լինի Սպանիայի կործանման։ Ես չեմ կամենում, որ Սպանիան ընկնի. ես կամենում եմ, որ նա գոնէ միւս ազգութիւնների դիրքին հասնի։ Այդ է իմ միակ զգացումը։ Կառավարութիւնը, որ պարտականութիւն ունի ռեակցիայի ճանկերից խլելու Սպանիային, և որ վայելում է թագաւորի վստահութիւնը, հակառակ ամեն բանի և բոլորի դէմ կը պաշտպանէ Սպանիային։ Մենք երբէք յետ չենք նահանջի։ Մերը պէտք է լինի յաղթութիւնը մեր երկրի համար, մեր թագաւորի համար։ Սպանիայի լիբերալները պէտք է այժմ ասեն, թէ կամենում են արդեօք առաջադիմութեան հետ գնալ թէ ոչ։ Եթէ ինձ աւելի առաջ քաշել ուզենան, իմ դէմ բռնութիւն և սպառնալիքներ կամենան գործադրել, ես իմ հակառակորդներին աւելի մեծ ոյժով ու կորովով կը դիմադրեմ»։

Ուրեմն երկու կողմից էլ կռիւն արդէն յայտարարված է։ Մի կողմը Վատիկանն իր ամբողջ ազդեցութեամբ, սպանական եպիսկոպոսութիւնը, կրօնաւորական կարգերը և հոգևորականութիւնը իրանց ահագին ոյժով, պահպանողական կուսակցութիւնն ու կղերական արիստոկրատիան և վերջապէս սպանական կանայք։ Միւս կողմը ազատամիտ և առաջադիմական հակակղերական կուսակցութիւններ Կանալիասի առաջնորդութեամբ, որոնք թէև ներքուստ մի միութիւն չեն կազմում, բայց բոլորն էլ պատրաստ են համոզմունքով միանալու կղերականութեան դէմ։ Որի կողմը պէտք է մնայ արդեօք յաղթութիւնը։ Գուշակութիւն անելը դժուար է։ Ասում են, որ Վատիկանը դիտմամբ գործին այդպիսի սուր կերպարանք տուեց, որ պահպանողականները դուրս գան մինիստրութեան դէմ, կղերական պրօպագանդան զօրեղանայ երկրի մէջ և Կանալիասը կործանվի։ Բայց կան նաև կարծողներ, որ Վատիկանն այդպիսի քայլ չէր սպասում սպանական կառավարութեան կողմից և որ՝ Կանալիասին վերջ ի վերջոյ կաջողվի իր ծրագիրը իրագործել, Սպանիան ազատել կղերական խնամակալութիւնից, որ խեղդում է ամեն ազատ շարժում, և դրանով ամենամեծ ծառայութիւնը մատուցանել իր դժբաղդ հայրենիքին։ Մի հայրենիք, որ հազիւ 20 միլիօն բնակիչ ունի, բայց 4300-ից աւելի վանք, 250 հազար բնակիչներով, ուրիշ խօսքով, 80 հոգուց մէկը կրօնաւոր է և կաթոլիկ եկեղեցու կոյր գործիք։ Իսկ այդ վանքերի եկամուտը շատ աւելի է, քան թէ պետութիւնը ծախսում է լուսաւորութեան, զօրքի, նաւատորմի և այլոց վրա։

Բաւական աղմուկ է հանել նաև սպանական գահի պրետենդենտ Դօն-Կարլոսի որդու նամակը իր կուսակիցներին, որոնք Կանալիասի քաղաքականութեան դէմ բողոքել էին Նունցիուսին (Հռոմի դեսպանին Մադրիդում)։ Յորդորելով նրանց պապին հաւատարիմ մնալ, պրինցն յայտնում է, որ շատ չի քաշի, և կարգ ու կանոն սիրող բոլոր սպանացիք և զօրքը կը բոլորեն իր դրօշակի շուրջը՝ իսկական ազատութեան թշնամիների դէմ մի մեծ ճակատամարտ տալու համար, որից յետոյ ինքը այն պատւի տեղը կը գրաւէ, որ իրան է պատկանում իր ծագման պատճառով։

Տարօրինակ կերպով լուրեր են պտտում նաև, թէ պապը՝ յուսահատված անվերջ անաջողութիւններից՝ մտադրված է հրաժարվել գահից և գնալ իր սիրած Վենետիկում անցկացնել մնացած օրերը։ Այդ լուրերն ի հարկէ բոլորովին անհիմն են, բայց ցոյց են տալիս, թէ ինչ ընկճված տրամադրութիւն է իշխում Վատիկանում։ Կանալիասի յաղթութիւնը և Սպանիայի ազատութիւնը պապականութեան խնամակալութիւնից՝ վերջին մահացու հարուածը կը լինի Վատիկանի համար։

Երուանդ Տէր-Մինասեանց

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

30 յուլիսի

ՍԻՄՖԵՐՕՊՕԼ։ Սիմֆէրօպօլ-Եալտա-Սէվաստօպօլ գծի վրա հաստատվեց մշտական պօստային աւտօմօբիլական հաղորդակցութիւն։

ԿԻԵՎ։ Ուղարկու ոստիկանութեան նախկին պետ Ասլանօվը, որ կրեց իր պատիժը, վերստին յանձնվում է դատարանին դրամաշորթութեան, կեղծիքների և իւրացումների համար։

ՌԱԴՕՄ։ Եկան աշխարհիս շուրջը տակառով ճանապարհորդող իտալացիները։

ՊԱՐԻԶ։ Արտաքին գործերի մինիստրութեան պաշտօնեայ Դէֆալ Դէլօնը նշանակվեց ֆրանսիական գեներալ-հիւպատոս Մոսկվայում։

ՍՕՖԻԱ։ Թագաւորը և թագուհին այցելեցին Սեմենտօվսկուն։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Զինւորական մասնագէտ-բժիշկների
Երթևեկ հիւանդների համար
Վանքի մեծ փողոց, № 3, Ալէքսանդրեան այգու մօտ։
ԽՈՐՀՐԴԻ ՎՃԱՐՆ է 50 ԿՈՊ.
Տէլէֆօն № 481.

Հիւանդների ընդունելութիւնը առաւօտ. ժամը $9^1/_2$-ից մինչև 5-ը ցերեկվայ։

ԱԽՎԼԵԴԻԱՆԻ—ներքին և երեխաների հիւանդ., ամեն օր՝ 11—12 և կէսր ցեր.։

ՌՈՒԿԼԱԴՆԻԿՕՎ Ի. Օ.—ներքին հիւանդութիւններ, ամեն օր՝ 4—5 ժամը ցեր.։

ՎՆՈՒԿՕՎ—խիրուրգիական հիւանդութիւններ, ամեն օր՝ 12—1 ժ. ցեր.։

ՄՕՆՍԷ—երեխ. և ներքին հիւ. ամեն օր՝ 1—3 ժ.։

ԽԱՏԻՍՕՎ Ն. Դ.—մանկաբարձ. և կանանց հ., ամեն օր՝ 4—5 ժ., բացի կիրակի և երեքշ. օրերից։

ԽՈՒԴԱԲԱՇԵՎ—մանկաբարձ. և կանանց հիւանդ., ամեն օր՝ 1—2 ժ. ցեր.։

ՍԱՐԱՊ—ներքին և երեխ. հիւ., ամեն օր՝ 3—4 ժ.։

ՏԷՏՐԱՁԷ—սիֆիլիս, վեներ., կաշուի հիւ., ամեն օր՝ 1—3 ժ. ցեր.։

ԱՍՊԻՍՕՎ Ն. Մ.—ականջի, կոկորդի և քթի հիւ., առ. ժամը 1—2 ը ցեր.։

ԿԻՆ ԲԺ. ԻՕՍԷԼԻԱՆԻ—կանանց հիւ., երկուշ., չորեքշ., ուրբ., կիրակի՝ 11—12 ժ.,

ՎԷՍԷԼՕՎԶՕՐՕՎ Ն. Ն.—Խիրուրգ. հիւ.։ ամեն օր՝ բացի կիրակի օրերից՝ ցեր. ժամը 2—3-ը։

ԶՈՒԴՆՕՎՍԿԻ—ջղային, հոգեկ. հիւանդ. և էլեքտրօթէրապիա., ամեն օր՝ բացի կիրակի օրերից՝ ցեր. ժ. 4—5-ը։

ՄԿՐՏՈՒՄԵԱՆ. — սիֆիլիս, միզասեռ., վեներ. և կաշուի, ամ. օր՝ $10^1/_2$—11 ժ. առ.։

ՊՕՆԴՕԵՎ—ջղային հիւ. և էլեքտրօթէրապիա. ամեն օր, ժամը 2—3-ը։

Համախորհուրդ, օպէրացիաներ, մասսաժ, ծաղկի պատուաստումն, անալիզ, հիպնօզ, ստնդուների և ծառաների քննութիւն—առանձին վճարով։ Սիֆիլիսի վերաբերմամբ արեան հետազօտութիւն ըստ Wassermann-ի։

(կ.) 356. 100—45

ԲԺԻՇԿ
Գ. Յ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ
Ներքին եւ վիրաբուժական (խիրուրգ.) հիւանդութիւններ.
Ընդունելութիւնը (առաւօտեան ժ. 11—1. (երեկոյեան ժ. 5—7.
Արաս-Արադսկայա, տուն Միրիմանովի։
(ե. հ. կ.) 725. 100—21

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԵՈՐԳԲԵԿԵԱՆ
Աչքի հիւանդութիւններ
Ընդունելութիւնը ամեն օր
Առաւօտեան ժամը 10—1
Երեկոյեան ժամը 5—7
Վելիամինօվսկայա փող. № 8
(կ. հ.) 564. 100—32

ՄԵԴԻՑԻՆԱՅԻ
ՖԵԼԴՇԵՐ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏ
Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ

Բժիշկների որոշմամբ կատարում է կաշուի տակ սրսկումներ, լուացումներ (спринцов.), վէրքի փաթաթումն, ղեղերի քսումն (втирапie) և այլն։ Էլեքտրականութիւն ընէվմատիզմի, պարալիչի, սեռական անկարողութեան և թուլութեան դէմ։ Մասսաժ էլեքտրական գործիքով և ձեռքով. մասնաւոր և ընդհանուր մասսաժ։ Բժշկական մարմնամարզութիւն, ծաղկահատութիւն։ Օտարերկրեայ հիւանդներին ցոյց է տալիս մասնագէտ հմուտ բժիշկների։ Խորհուրդը 50 կոպ.։ Ընդունելութիւնը՝ կանանց—3—$3^1/_2$ ժ., տղամարդանց—$3^1/_2$—$4^1/_2$ ժ.։ Семеновская ул. № 9.
(կ. հ.) 77. 50—48

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բամալեանց Ս. դպրի
կազմած կրօնի գրքերը՝

1) Կրօն դասատուութիւնը Ա. բաժանմունքում, ուղեցոյց ուսուցիչների համար. գինը 40 կ.։

2) Կրօն Ա. բաժ. աշակ. համար (բարոյախօս. առակներ և Յիսուսի կեանքից պատմուածներ). գինը 15 կոպ.։

3) Կրօն Բ. բաժ. աշակ. համար (նահապետների կեանքից պատմուածներ). գինը 20 կոպ.։

Դիմել «Գուտենբերգ» և «Կենտրօնական» գրախանութներին։ Շուտով լոյս կը տեսնի «Կրօն» Գ. տարի։

Մոսկվայում երկար ժամանակ աջող գործունէութիւն ունեցած

⊢⊕ ՄԻ ՀԱՅ ⊕⊣

որը ընտանեկան հանգամանքներից ստիպված այժմ ապրում է Կովկասում, մասնագէտ մանուֆակտուրային, մետաքսէ և բամբակի գործերում, ծանօթ բանկային բոլոր գործողութիւններին և այլն, խնդրում է համապատասխան ծառայութիւն, չափաւոր վարձատրութեամբ։ Համաձայն է ուրիշ քաղաքներ գնալու։

Հասցէն՝ Գոլովինսկի պրոսպ., եղբ. Շիկանեանցների խանութ։

Եկատերինօդարի
հայոց դպրոցի համար
ՈՒՍՈՒՑԻՉ
ԱՐԴԷՆ ՀՐԱՒԻՐՎԱԾ Է
Պատասխան չը ստացողներն ազատ են։
(ա. օ.) 888. 2—1

ԿԱՐ ՈՒ ՁԵՒԻ
—) եւ (—
ՁԵՌԱԳՈՐԾԻ
հմուտ և բազմամեայ փորձառութիւն ունեցող ՎԱՐԺՈՒՀԻ կամենում է պաշտօն ունենալ ծխական դպրոցներում։
Դիմել՝ Бебутовская ул. № 44, кв. 7.
(կ. հ.) 890. 2—1

Золотая медаль Лондонъ 1893 г.

Главн. складъ у Г. Ф. Юргенсъ, Москва

(М. 4375) 21. 24—13

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՉԸ

յայտարարում է, որ վերաքննութիւնները և ընդունելութեան քննութիւնները նշանակված են հետևեալ օրերը.

Օգոստոսի 24-ին.—Ռուսաց լեզու և թւաբանութիւն պատրաստ. միջին և բարձր բաժանմունքներում, I և II դասար.։ Հանրահաշիւ և երկրաչափութ.՝ III, IV և V դասար.։

Օգոստոսի 25-ին.—Ռուս. լեզու (գրաւոր) III, IV, V, VI, VII դասար.։ Կրօն և տեղական լեզուներ՝ բոլոր դասարաններում։ Նոր լեզուներ՝ I, II, III և IV դասար.։

Օգոստոսի 26-ին.—Ռուսաց լեզու (բանաւոր) III, IV, V, VI և VII դասար.։ Նոր լեզուներ՝ V, VI և VII դասար.։

Օգոստոսի 27-ին.—Հանրահաշիւ և տրիգօնօմետրիա՝ VI և VII դաս.։ Ֆիզիկա՝ V, VI և VII դաս.։ Պատմութիւն, աշխարհագր. և բնագիտութիւն՝ բոլոր դասարաններում։

Օգոստոսի 28-ին.—Հաշւապահութիւն, առևտր. թւաբանութիւն, քիմիա, ապրանքագիտութիւն և քաղաքատնտեսութիւն՝ բարձր դասարաններում։ Գծագրութիւն՝ VI դասար.։

Ընդունելութեան քննութիւնները պատրաստ. միջին և բարձր բաժանմունքներում և I, II, III դասար. տեղի կունենան օգոստոսի 27 ին, 28-ին և 31 ին, իսկ միւս դասարաններում՝ վերաքննութիւնների օրերը։

Պատրաստ. ստորին բաժ. ընդունվում են 7—9 տ. երեխաները՝ առանց քննութեան։ Քննութիւնների և վերաքննութիւնների սկիզբը առաւօտեան ժամը $8^1/_2$ ին։ Պարապմունքը և ուսման սկիզբը սեպտեմբերի 1 ին։

(կ. հ.) 891. 2—1

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԻՒՆԻՑ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ
БАКУ, уголъ Красноводск. и Меркурьевск., телеф. № 10—56.

Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական և առևտրական կրթութիւն և պատրաստել հմուտ հաշւապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։

Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առևտրական թւաբանութիւն և թւաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշւապահութիւն արդիւնաբերական, գործարանական, առևտրական և բանկային. 3) Առևտրական թղթակցութիւն. 4) Առևտրական տնտեսագիտութիւն. 5) Առևտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի). 7) Ուսուցումն գրող մեքենայի վրա։ Ցանկացողների համար՝ առանձին վճարով լեզուներ և ստենօգրաֆիա։

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 20-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից՝ ամենայն օր կուրսերում, առաւօտեան ժամը 9—12-ը և երեկոյեան 4—7-ը։

Կուրսերի կանոնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը (программа) տրվում և ուղարկվում են ՁՐԻԱԲԱՐ։ Պատուիրաքաղաքացիները դիմում են՝ Баку, учредителю коммерческихъ курсовъ А. И. Теръ-Каспарову. (հ. կ.) 884. 20—1

Լոյս են տեսել և վաճառվում են
ՆԻԿ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ
կենսաբանական ուղղութեամբ կազմված
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ

ՄԱՐԴ և ԿԵՆԴԱՆԻ (տարրական մարդակազմ. և կենդանաբանութիւն) 204 երես, 70 կոպ.
ԲՈՅՍ (տարրական բուսաբանութիւն) 128 երես . . 50 կոպ.

Դիմել՝ Թիֆլիս, «Գուտենբերգ», «Կենտրօնական», «Գիր» և «Փարոս» գրավաճառանոցները կամ կազմողին հետևեալ հասցէով՝ Кочубеевскій переулокъ, 13.

Վաճառվում են նաև
Վիլհելմ Բէօլշէ.—«ՄԱՐԴՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ», գերմ. թարգմ. Նիկ. Սարգսեան, գինը 40 կոպ.
Նիկ. Սարգսեան.—«ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ԳՈՅՆԵՐԸ» . . գինը 15 կոպ.
(օ. մ.) 889. 10—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՈՒՊՐԱՎԱՆ

հրաւիրում է ցանկացող անձերին և ֆիրմաներին ստանձնել Թիֆլիսում կենտրօնական էլեքտրական լուսաւորութիւն մտցնելու աշխատանքները, որոնք բաղկացած են հետևեալներից.

1) Ճարտարապետական շինութիւններ կենտրօնական կայարանում. մեքենաների շէնքի կառուցումն, շինութիւններ՝ գրասենեակի, պահեստի, արհեստանոցի համար, և այլն։

2) Կայարանի սարքաւորումն. հիմքերի և պատուանդանների կառուցումն գէներատոր գրուպպաների համար, և այլն,

3) Կոյուղիների գիծ երեք-ֆազային տօկերի՝ բարձր և ցածր լարուածութեան գետնափոր և օդային կաբէլների, բոլոր աշխատանքներով և սատկանելիքներով։

Մանրամասն տեղեկութիւնները և տեխնիկական պայմանները կարելի է ստանալ Ուպրավայի Շինարարական Բաժանմունքում, իսկ յայտարարութիւնները՝ էլեքտրական լուսաւորութեան կառուցման աշխատանքները ստանձնելու մասին՝ անհրաժեշտ է ներկայացնել Ուպրավային մինչև սեպտեմբերի 15-ի ցեր. ժամը 12-ը՝ փակ ծրարների մէջ հետևեալ մակագրութեամբ. «На конкуренцію по устройству Центральнаго Электрическаго освѣщенія въ гор. Тифлисѣ».

Մրցութեան հետևանքների մասին կը յայտարարվի սեպտեմբերի 15-ից երկու շաբաթ յետոյ։ 883. 2—2

ՏԱՐԱԾ ԳԼԽԱՒՈՐ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐ
75.000, 40.000, 20.000, 15.000, 10.000 ԵՒ ՈՒՐԻՇ.
ԿԱՌԱՎԱՐՉ. ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ բաժանված չորս կարգի, որ խաղացվում է Վարշավայի Պետական բանկում։

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹ.
մասնաւոր անձերին անմիջականապէս տոմս չէ ծախում։
Տոմսերի վաճառումը կատարվում է լիազօր-կօլլէկտօրների միջոցով։
Պօստային և վճարական. աղիւսակներն ուղարկելու ծախսերը բանկի հաշւին։
Տարած գումարները վճարում ենք իսկոյն տոմս ներկայացրած օրը։
ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ՝
I կարգ. յուլիսի 27-ին և 28-ին 1910 թ.
II » օգոստ. 27-ին և 28-ին 1910 թ.
(հին տոմարով)

I կամ II կարգերին մասնակցելու գներ.
(առանց իրաւունքի՝ մասնակցելու միւս կարգերին)
ա) ԴՈՒՐՍ ԳԱԼՈՎ տոմսի արժէքը՝ տանելու դէպքում.
Ամբողջ տոմսը 8 ր. 1/2 տոմսը 4 ր., 1/4 տոմսը 2 ր.։
բ) ԱՌԱՆՑ ԴՈՒՐՍ ԳԱԼՈՒ տոմսի արժ.՝ տանելու դէպքում.
Ամբողջ կամ 4/4 տ. 10 ր., 1/2 տ. 5 ր., 1/4 տ. 2 ր. 50 կ.
1/10 տասն ամբողջ տոմսերի . . . . 10 ր. — „
1/20 „ „ . . . . 5 ր. — „
ԲՈԼՈՐ 5 ԿԱՐԳԵՐԻ ՓԱՅԵՐԸ. 1/5 մ. տոմսի 19 ր. 60 կ.
Ընդունվում է մասնավճարով՝ 1/10 „ „ 10 ր. — „
կէսը պատուիրելուց, կէսը՝ 1/20 „ „ 5 ր. — „
նոյեմբերին։
Մինչև 5 ր. գումարը կարելի է ուղ. պօստային մարկաներով։

Банкирскій Домъ Л. В. ЛАНДАУ и Ко.
ВАРШАВА, БРАТСКАЯ 18.
Հասցէ հեռ. համար.
„ВАРШАВА ЛАНДАУБАНКЪ"
(ա. օ.) (В. 42738) 750. 3—3